

73-E-82

KAMIL KROFTA

FRANCIE A ČESKÉ HNUTÍ
NÁBOŽENSKÉ

SEMINÁRNÍ
Hist.-práv.

KNIHOVNA
oddělení

MELANTRICH A. S. V PRAZE

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PŘÍROVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
 C. inv.: 0376P

Koupí od *J. Šarníka a Korkuň*
 Darem od ~
 v *Brně* za Kčs *12.-*
 Inv. čís: *34704*
 Sign:

I.

FRANCOUZSKÉ VLIVY NA ČESKÉ MYŠLENÍ NÁBOŽENSKÉ PŘED HUSEM.

České hnutí náboženské, jehož vrcholným výrazem je ušlechtilá postava M. Jana Husí a jež se proto po něm nazývá hnutím husitským, uznává se celkem obecně za největší a nejvýznamnější zjev v dějinách českého národa. Neveliký tento národ již dříve na sebe obracel pozornost ostatního světa evropského a zjednal si v něm uznání a vážnost tím, že již za vlády jeho panovníků z domácího knížecího rodu Přemyslova, ale zvláště za panování jeho králů z rodu lucemburského došlo na jeho vlastním území národním k vytvoření jednotného, vnitřně pevného a celkem dobře spravovaného státu, který si zjednal neobyčejně významné místo v říši německé a rozšířil své panství na četné země okolní. V stol. XIV., za Karla IV. z rodu lucemburského, na jehož hlavě spojila se s královskou korunou českou císařská koruna svatě říše římské, bylo království české vpravdě politickým i kulturním střediskem říše a jedním z nejvýznamnějších, politicky nejmocnějších a kulturně nejpokročilejších států evropských. Husitským hnutím, které ze základů položených již v době Karla IV. vzniklo a rozvinulo se po jeho smrti, zasáhl pak český národ do dějin světových s úchvatnou silou a mohutným účinkem. Pokusil se jím sám působit na směr vývoje zá-

padoevropské vzdělanosti, kterou byl dotud jako její učelivý žák dychtivě do sebe ssál. A nebylo to hnutí malé skupiny lidí, nýbrž hnutí širokých vrstev národa, vyšších i nižších, hnutí vpravdě národní. Vymykaje se vedení své nejvyšší vrchnosti světské i duchovní, pokusil se tehdy český národ upravit si svůj život podle svého vlastního přesvědčení mravního a náboženského, k němuž dospěl vedením svých duchovních vůdců, ale zároveň se odhodlal podstoupiti za toto své přesvědčení s celým téměř západním křesťanstvem smělý a nerovný zápas.

V dějinách českých má hnutí husitské podobný význam jako velická revoluce v dějinách francouzských a stejně jako ona může býti rozdílně posuzováno. Možno jím býti nadšen i odvracet se od něho s nechutí, ba s hrůzou, možno chváliti je i odsuzovati, pokládati je za důvod pýchy a slávy pro český národ i — podle slov českého historika — za „poblouzení, jehož sluší litovati“. Ale nesmírný, ba osudový význam pro český národ i trvalý vliv na jeho duševní a mravní ústrojí nelze mu upříti a o jeho nemalém významu v dějinách evropských rovněž nelze pochybovati.

Proto otázka, jaký byl poměr Francie k českému hnutí náboženskému, může a snad by měla zajímati všechny, kdo jsou přesvědčeni, že krásný a srdečný poměr, který dnes je mezi Francií a Československem, nejlépe a nejvíce možno upevniti a prohloubiti vzájemným poznáváním velikých základních rysů své národní bytosti, k jejímž vytvoření dějiny obou národů přispěly zajisté velmi podstatně. Chtěli bychom zejména věděti, zda a čím přispěla Francie k vzniku a rozvoji českého hnutí náboženského, zda a co mu dala, zda a co snad od něho vzala, a jak se

vůbec k němu chovala. Jsou to otázky tak veliké a těžké, že mohu zde jen povšechně naznačit, kde a jak bude třeba hledati na ně všestrannou a bezpečnou odpověď.

*

České hnutí náboženské je nad jiné pádným dokladem a přímo potvrzením zvláště význačného rysu dějin československého národa, jímž jest jeho časné a vroucí přilnutí k západní kultuře křesťanské. Přijav tuto kulturu nejdříve a nejúplněji ze všech slovanských národů, předstihl v tom znatelně jak své polské bratry a sousedy na severu, tak také ethnicky zcela odlišné Maďary, kteří se v jeho jihovýchodním sousedství usadili o několik století později, než se on sám objevuje na svém vlastním národním území, shodněm zhruba s dnešním územím státu československého. Toto přilnutí československého národa k západní kultuře křesťanské se ovšem nestalo ani rázem ani bez kolísání a vnitřních zápasů. Když v IX. stol. začal vliv západního (římského) křesťanství pronikat ze sousedního Německa k pohanským předkům československého národa, střetl se tu s mocným vlivem křesťanství východního (byzantského). Ano, nějaký čas se mohlo zdáti, že národ československý uvázne v kulturní oblasti východokřesťanské. Bylo to v době mocné říše velkomoravské, jejímž střediskem byla moravská část národního území československého, k níž náležely jak Čechy na západě, tak Slovensko na východě. Tehdy (r. 863) byli do Moravy na žádost jejího knížete vysláni z Cařihradu bratři Cyril (Konstantin) a Methoděj rodem ze Soluně a zásluhou těchto „slovanských apoštolů“ byl národ československý trvale získán víře Kristově. Zvláštního významu nabylo jejich působení tím,

že s učením Kristovým zaváděli bohoslužbu v řeči národní, slovanské. Přinesli s sebou na Moravu zvláštní písmo, přizpůsobené potřebám jazyků slovanských, i překlady některých textů bohoslužebných do slovanštiny. Stali se tak zakladateli církevněslovanského písemnictví, které i na půdě velkomoravské říše brzy vydalo některé cenné plody a udrželo se u Čechů i dosti dlouho po rozkladu této říše. Hlavní dílo soluňských bratří, samostatné církevní zřízení zemí československých s východním ritem a slovanským jazykem bohoslužebným, bylo zatím nadobro rozvráceno. Již v říši velkomoravské nabýval na konci jejího trvání západní obřad latinský vrchu nad východním obřadem slovanským a rozkladem této říše na zač. X. stol. byl zápas mezi oběma obřady definitivně rozhodnut ve prospěch západního obřadu latinského. To bylo zároveň naprosté vítězství kultury západokřesťanské nad kulturou křesťanského východu v národní oblasti československé. Všechno církevní zřízení, všechno církevní život se tu v potomní době vyvíjely pod výhradním téměř vlivem křesťanského Západu. Vliv ten určoval vůbec všechno kulturní vývoj československého národa, který si rychle osvojoval západokřesťanskou vzdělanost, jsa k ní poután nejen svou geografickou polohou, nýbrž i svou politickou příslušností k svaté říši římské.

Tento rozhodný příklon československého národa ke kulturní oblasti západokřesťanské skrýval v sobě nemalé nebezpečí nejen pro jeho kulturní i politickou samostatnost, nýbrž pro samo jeho národní bytí. Neboť nadmíru mocný vliv křesťanského Západu na země československé byl zprvu prostředkován skoro výhradně sousedním Německem, odkud tam přicházely nejen řády ústavní

a společenské, nejen vzdělanost a umění, nýbrž také němečtí kněží a obchodníci a od druhé pol. XII. stol. celé proudy německých kolonistů venkovských i městských. Časem se skoro mohlo zdáti, že západní země československé, Čechy a Moravu, od nichž Slovensko, stavši se zač. XI. stol. částí království uherského, bylo odděleno na staletí, očekává stejný osud, jaký stihl většinu sousedního Slezska a jiné země slovanské na severu Čech, totiž poněmčení více méně úplné. Tomuto smutnému osudu ušli Čechové, jak již nejednou bylo pověděno, hlavně proto, že, vzdavše se zatvrzelého odporu proti německé říši, dovedli svůj poměr k ní přátelsky upravit, a zachovávajíce si vnitřní samostatnost, uznali sice její právní svrchovanost, ale zároveň si v ní vybojovali významné a vlivné místo.

Ale to vše sotva bylo by stačilo, kdyby se při tom Čechové nebyli mohli opírat o svou jistě neobyčejnou sílu životní, která jim pomohla absorbovat valnou část německého živlu převalivšího se na jejich národní území, a o své přirozené nadání, zajisté nezcela všední, jež dokázali zejména tím, že nepřestávali na trpném přejímání západní kultury, nýbrž brzy sami svou vlastní činností tvůrčí přispívali k jejímu rozvoji na půdě své rodné země i k jejímu šíření mezi národy později než oni zasaženými jejím zúrodnujícím vlivem (byli to zejména Poláci a Maďaři). Vedle této vlastní síly životní a vlastního přirozeného nadání velmi účinně pomáhalo Čechům odolávat mohutnému přívalu němectví také to, že prostředkovateli západokřesťanské kultury nezůstali jim dlouho jenom Němci, že jednotlivé prvky této kultury brzy začali Čechové přijímat také odjinud, zejména z Itálie a z Francie. V Itálii především papežský Řím a rozličné ústavy a orgány řím-

ské církve (na př. řád benediktinský, papežští legáti vysláni do Čech a j.), nejdříve a nejmocněji svým vlivem zasahovaly do duchovního života Čechů. Později (od druhé polovice XIII. stol.) zejména italští notáři a právníci, přicházející k delšímu pobytu do Čech, vnesli některé významné prvky do vývoje české vzdělanosti, na nějž nemálo působilo také studium jednotlivých Čechů na slavných universitách italských. A na výtvarné umění, zejména na knižní malířství v Čechách pěstované, působily vlivy italské nadmíru mocně.

Povážíme-li, že ve Francii nebylo v prvních stoletích po plném přilnutí Čechů k západní kultuře křesťanské nic, co by k ní Čechy bylo mohlo přitahovati tak, jako je k Itálii přitahoval papežský Řím, skoro jsme překvapeni, dovídajíce se, že ku podivu brzy i z Francie pronikaly do Čech hřejivé paprsky západní osvěty. Veliké reformní hnutí, jež se v X. století z francouzského kláštera v Cluny šířilo po zemích, kde římské křesťanství zapustilo hlubší kořeny, dotklo se poměrně brzy také českého života duchovního. V druhé pol. X. stol. objevuje se již mezi Čechy znamenitý representant reformního směru cluniackého. Je to sv. Vojtěch z knížecího rodu českých Slavníkovců, druhý biskup pražský, jenž se proslavil svým reformním úsilím mezi svými krajany, šířením křesťanského učení mezi Maďary, Poláky a Prusy, svými přátelskými styky s císařem Ottou III. i svou smrtí mučnickou, která jej stihla při jeho misionářské činnosti mezi pohanskými Prusy (r. 997). S hnutím cluniackým seznámil se sv. Vojtěch blíže v Itálii, ale když před svým odchodem do zemí pohanských prodělal s císařem Ottou III. v Mohuči, docházival prý odtud — podle jednoho ze svých životopisců — až i do Francie.

V pozdějších stoletích pak se stalo i v Čechách zvykem, že mladí mužové, chtějící dosáti vyššího vzdělání pro stav kněžský, chodili na studie do Paříže. Znamenitý kronikář český, Kosmas, který sám v druhé pol. XI. stol. studoval v Lutychu, zmiňuje se o „jinoších bystrého ducha a v naukách důvtipných, kteří nedávno u velikého stolu paní filosofie rozkošnými nakrmení krměmi a přebравše poklady celé Francie jako noví filosofové se vracejí“. Z doby pozdější máme již nejednu určitou zprávu o vysokých prelátech českých, že studovali v Paříži. A když na konci XIII. stol. český král Václav II. pojal úmysl zříditi v Praze universitu (generale quarumlibet facultatum studium), poslal mladého muže jménem Konráda na právnické učení v Orléansu, aby, vzdělaje se tam v znalosti práv, byl králi nápomocen v jeho činnosti zákonodárné.

Od poloviny XII. stol. kulturními prostředníky mezi Francií a Čechami se staly kláštery řádu cisterckého a premonstrátského zakládané v zemích českých. Oba tyto řády se zrodily ve Francii a kláštery u nás zakládané udržovaly pravidelné styky s mateřskými kláštery francouzskými. Odtud si asi především opatřovaly knihy. Zachovaly se o tom některé zprávy, z nichž jedna vypravuje o opatech českých klášterů cisterckých, že r. 1292 za 200 hřiven věnovaných jim od krále Václava II. zakoupili v Paříži mnoho svazků knih (multa librorum volumina). Ale i jinak pěstovaly české kláštery cistercké, které ovšem dlouho měly ráz převážně německý, styky s Francií. Podle řádového statutu byly tyto kláštery povinny posílati nejspíše z členů svého řádu na učení v domě sv. Bernarda v Paříži, což se patrně také dělo.

Francouzská kultura a francouzské mravy se šířily do

Čech také jinými cestami a byly tu zejména v kruzích šlechtických namnoze přijímány velmi dychtivě. Kolby a turnaje a jiné rytířské hry byly tu již v XIII. stol. horlivě pěstovány po francouzském způsobu a mladí šlechticové čeští dosáhli v nich takové dokonalosti, že někteří z nich v samé Paříži, kam chodili po dobrodružstvích, dobývali úspěchů. Na sklonku doby přemyslovské, zač. XIV. stol., došlo pak i k významnému politickému sblížení, ano k spojeneckému svazku mezi Francií a Čechami, když francouzský král Filip IV. Sličný přijal (1303) návrh českého krále Václava II. na sjednání branného spolku proti římskému králi Albrechtovi Habsburskému. Tento spolek zanikl brzkou smrtí krále Václava II., ale když po vymření Přemyslovců dosedli na trůn český *Lucemburkové* z hraběcího rodu sice německého, ale usídleného na pomezí francouzsko-německém, mocně zasaženého francouzskou kulturou a připoutaného lenním svazkem ke koruně francouzské, vyvinuly se velmi živé a srdečné styky mezi královskými dvory pražským a pařížským, jsouce podporovány mnohostrannými příbuzenskými svazky obou rodů královských. První český král z rodu lucemburského Jan (1310—1346) mnohem více než v Čechách přebýval jednak v svém rodném Lucembursku, jednak u dvora francouzského krále Karla IV., jenž měl za choť jeho sestru Marii. Svého prvorozeného synka Václava, jež mu dala jeho první choť Eliška ze starého královského rodu Přemyslovců, odvezl jako sedmiletého hochu ke královskému dvoru francouzskému na vychování. Kralevic, jenž ve Francii zůstal celých sedm let, byl tam oženěn se sestřenicí krále francouzského Blankou, přijal při biřmování jméno Karel, s nímž pak jako král český a král i císař římský

Karel IV. přešel do dějin. Spolu s tímto svým synem přispěl král Jan r. 1346 na pomoc francouzskému králi Filipovi proti Angličanům vpadlým do Francie a zhybnul v nešťastné bitvě u Crecy. Karel IV. (1346—1378) lnul k Francii a jejímu královskému rodu neméně než jeho otec. A rovněž jeho syn Václav IV. (1378—1419) zůstával v přátelských stycích se svým královským příbuzenstvem francouzským.

Všechny tyto styky podporovaly ovšem nemálo pronikání kulturních vlivů francouzských do zemí českých. První král český z rodu lucemburského přispěl k tomu osobně jen nepatrnou měrou. Krom rytířských mravů a zábav přinesl však přece do Čech kus francouzské duchovní kultury tím, že celých třicet let (1316—1346) choval u svého dvora francouzského básníka a hudebního skladatele *Viléma Machauta* (Guilelmus de Machaudio), jehož umění zanechalo, jak se zdá, dosti významné stopy v českém písemnictví a české hudbě tehdejší doby. Mnohem více než sám král Jan zasloužil se o pronikání francouzské kultury do Čech jeho vrstevník pražský biskup *Jan z Dražic* (1301—1343). Tento vzdělaný muž ze starého českého rodu panského poznal Francii již r. 1311, kdy se osobně zúčastnil velikého církevního koncilu ve Vienne. Když pak později byl od svých odpůrců u papeže Jana XXII., jenž byl usídlen ve francouzském Avignoně, obžalován mimo jiné též pro svou shovívavost ke kacířům valdenským, kteří se tehdy objevili v Čechách, zbavil jej papež dočasně úřadu a pohnal jej před svůj soud do Avignona. Biskup Jan přišel tam r. 1318 a mohl se vrátit do vlasti, byv uznán nevinným, teprve po 11 letech. Přinesl s sebou z Francie mnoho vzácných umělecky vyzdobených rukopisů, které ovšem

nezůstaly bez vlivu na vývoj českého umění malířského, a povolav za sebou francouzské architektky, dal od nich postavit v svém biskupském sídle v Roudnici některé budovy a veliký kamenný most přes Labe.

Kulturní styky zemí českých s Francií, které se již za krále Jana tak bohatě rozvinuly, dostoupily vrcholu za jeho syna *Karla IV.*, jenž nad otce svého vynikal jak vzděláním, většinou ve Francii získaným, tak živým a upřímným smyslem pro rozličné stránky lidské kultury. Není pochyby, že se dlouhým pobytem ve Francii nemálo rozšířil politický obzor mladého syna královského a že tam poznal i nejedno v jeho vlasti dotud neznámé zařízení státní správy, jež mu bylo vzorem v jeho pozdější činnosti vladařské. Zdá se, že to byla zvláště tehdejší francouzská správa finanční, vyvinutější a dokonalejší než ve většině jiných zemí evropských. Silně působily za vlády Karla IV. francouzské vlivy na rozvoj výtvarného umění v Čechách, jež tehdy prožívalo dobu největšího rozkvětu. Karel přispěl k tomu četnými a velikými stavbami, k jejichž provádění povolal nejednoho umělce z Francie. Je na př. známo, že stavbu nového katedrálního kostela na hradě pražském řídil nejprve francouzský stavitel Matyáš z Arrasu.

Mocně působila po celou dobu lucemburskou na kulturní a myšlenkový vývoj Čechů slavná *universita pařížská*. Počet Čechů, kteří na ní studovali v XIV. stol., je velmi značný a jsou mezi nimi mužové nevšedního významu. Když r. 1348 byla založena universita v Praze, slíbil jí Karel IV. v zakládací listině propůjčiti všeliké svobody, kterých užívaly university v Paříži a Bologně, a za její první profesory byli ustanoveni také někteří Čechové, došli vyššího vzdělání na universitě pařížské. I později působili

na pražské universitě někteří mistři českého původu vystudovavší v Paříži. Celkem arci pražská universita, jsouc zprvu jediná v střední Evropě, byla dosti dlouho silně zaplavena studenty a profesory německými, přicházejícími do Prahy ze všech končin říše. Teprve na konci XIV. a zač. XV. stol. začal tu nabývati stále rozhodnější převahy domácí živel český, na nějž památným kutnohorským dekretem Václava IV. přešla (1409) všechna správa university. Francouzů přicházelo na pražskou universitu jen velmi málo a významnějšího postavení tu nikdy neměli. Není však bez zajímavosti, že v jednu chvíli mohla vzniknouti myšlenka, aby pařížská universita resp. její část byla přenesena do Prahy. Stalo se to na začátku velikého schismatu západní církve nastalého r. 1378, kdy němečtí mistři pařížské university zachovávali věrnost římskému papeži Urbanu VI., kdežto mistři ostatní, hlavně ovšem francouzští, se přiznávali k avignonskému papeži Klementovi VII. Tehdy se mezi přívrženci pap. Urbana vynořila myšlenka odejít z Paříže a přenést universitu do Prahy. V okolí krále Václava se již o tom vážně jednalo a tehdejší kancléř pražské university arcibiskup Jan z Jenštejna, bývalý žák university pařížské, oznamuje rektorům a mistrům pražské koleje Karlovy úmysl přenést do Prahy vysoké učení, připojil k tomu přání, aby se takto Čechy obohatily na újmu Francie („O utinam spoliata Francia ditaretur Bohemia et veniret nobis dies consimilis, quae spoliavit Egyptios et ditavit Hebreos“). Toto ne právě křesťanské přání se splnilo jen nepatrnou měrou, totiž tak, že někteří mistři pařížské university, nikoli ovšem francouzští, přišli do Prahy.

Třeba nebyla nikdy přenesena do Prahy, působila pa-

řížská universita, jak řečeno, po celou dobu lucemburskou velmi silně na kulturní a myšlenkový vývoj Čechů. Je přirozené, že i veliké hnutí náboženské, které zachvátilo český národ v pozdějších letech tohoto období, napájelo se zvláště v svých začátcích také z bohatých zdrojů filosofického a theologického myšlení, jež tryskaly z tohoto skvělého střediska tehdejší západokřesťanské učenosti. Dříve než přikročíme k stručné přehlídce hlavních dokladů tohoto působení pařížské university na začátky českého hnutí náboženského, je třeba přihlédnouti k jiným jeho kořenům vyrůstajícím z půdy francouzské. Mezi příčinami českého hnutí náboženského uvádívá se nespokojenost s tehdejší stavem církve a k vysvětlení té nespokojenosti ukazuje se na úpadek církevní kázně, na přílišné bohatství ústavů duchovních, na mnohoobročnictví, lakotu a rozmářílost duchovenstva, na hrabivost některých papežů atd. To vše je nepochybně správné, ale není tím zajisté vystižena podstata věci. Nešlo jen o dočasný úpadek mravů, který by bylo možno odstraniti přísnějším prováděním církevní kázně, ani o chyby a hříchy jednotlivců, šlo o celou soustavu církevní správy, která byla výsledkem dlouhého vývoje, která takřka s ústrojím církevním srostla a kterou nebylo lze změnit bez velikých otřesů. Mám na mysli známou soustavu církevní správy, která se začala tvořiti v stol. XIII. a k vrcholu svého rozvoje dospěla v stol. XIV. Jejimi nejvýznačnějšími rysy byl nemírný centralismus a fiskalismus. Zasahování papežské kurie do vnitřních církevních poměrů jednotlivých zemí nabylo tehdy rozměrů v starší době zhola neznámých. Papežové věnovali tehdy neobyčejně živou a soustavnou pozornost obsazování všelikých církevních beneficií v rozličných

částech církve, jež po právu náleželo domácím úřadům církevním. Zadávali tato beneficia sami formou rozmanitých provisií a rezervací, odměňující jimi služby sobě prokázané anebo si za ně dávající platiti. Tento postup způsoboval v zemích, jichž se nejvíce dotýkal, veliký zmatek a nejistotu právní, podlamuje autoritu domácích úřadů církevních, a vzbuzoval místy nemalé pohoršení, poněvadž bylo zjevno, že vyplynul hlavně ze snahy zvýšiti příjmy papežské komory. Tuto snahu dokazovaly i všeliké jiné způsoby papežského zasahování do vnitřních poměrů jednotlivých zemí, rozličné ty inkorporace, exempce, indulgence, absoluce, dispensace, jmenování papežských kaplanů a familiárů i jiné milosti, kterými země ty zahrnovala štědrost papežské stolice.

Francie zakusila pochybné dobrodiní této správní soustavy značně dříve než Čechy, kam přímý vliv papežského stolce začal pronikatí teprve později. A také se odpor proti té soustavě ozval mnohem dříve ve Francii než v Čechách. Již na památném obecném koncilu, jenž se r. 1311 honal na půdě francouzské ve Vienne, ozvala se z řad francouzských prelátů velmi rozhodná a ostrá kritika správní soustavy papežské a její centralisační tendence. Oba církevní hodnostáři francouzští, kteří se této kritiky odvázili, shodli se v tom, že úpadek církve zaviniili papežové, kteří nedbajíce práv prelátů, strhli na sebe rozhodování církevních sporů, udílení kostelů a beneficií. Počet papežských rezervací a provisií byl takový, že na př. v kterémsi biskupském kostele s 30 prebendami biskup za 20 let jen dvakráte mohl někomu udělití prebendu, ač za tu dobu bylo nejméně 35 vakancí. Ale také všechny hodnosti a úřady tohoto kostela papež rozdal a rovněž všechny menší kostely

kollegiální a fary toho biskupství tak byly přeplněny papežskými kandidáty, že biskup vůbec neměl možnosti udělit jakékoli beneficium domácím duchovním. Často prý se také stávalo, že jedna osoba měla několik úřadů při různých kostelích a třeba 10—12 prebend.

Donesly-li se tyto stížnosti francouzských prelátů k sluchu pražského biskupa Jana z Dražic, který byl na koncilu přítomen, naplnily jej asi nemalým podivem. I jemu snad byly známy z vlastní diecese případy papežského zasahování v řádnou moc biskupovu ať udělením církevního benefícia nebo prebendy, ať rozhodnutím sporu některého ústavu duchovního, ale případy ty byly tak řídké, tak mimořádné, že o podlamování moci biskupské a rozvratu řádné církevní správy nemohlo býti ani řeči. Ale brzy potom, za pap. Jana XXII., nastal v tom obrat a na konci XIV. století sotva jiná země v oblasti církve římské více byla zaplavována papežskými provisemi a jinými milostmi než Čechy. Tento neobyčejně rychlý vzrůst papežského vlivu na církevní správu zemí českých, toto překotné vnikání správního a finančního systému papežské kurie do české církve pomáhá nám zajisté vysvětliti, proč právě v Čechách odpor proti Římu zač. stol. XV. propukl tak mocně a bouřlivě.

Uvědomíme-li si, že tento správní a finanční systém kurie, jenž v pozdějším XIV. stol. tak těžce dolehl na Čechy a tak účinně tu připravil půdu pro veliké reformní a protipapežské hnutí, k největšímu rozkvětu dospěl v době avignonského papežství na půdě francouzské a že je z nemalé části dílem francouzského ducha, mohli bychom říci, že ono hnutí bylo aspoň z části namířeno také proti Francii. Víme ovšem, že se právě tam prvně ozval silný

odpor proti výstřelkům této správní a finanční soustavy, ale třeba dodati, že ostrá její kritika, jež zazněla z úst francouzských prelátů na koncilu vienneském, nenašla ve Francii ohlasu. Možno si to vysvětlit tím, že se právě tehdy papežství, přebývající trvale v Avignoně, jevílo takřka nejvyšším článkem hierarchie francouzské, že jeho moc a lesk byly ozdobou a ctí francouzské církve a že systému papežských provisí a rezervací francouzské duchovenstvo, francouzské university i francouzská vláda dovedly uživati ve svůj prospěch. Teprve v době velikého schismatu, kdy Francie skoro sama musila vydržovati svého papeže a jeho dvůr, objevuje se tam odpor proti správní soustavě církevní i snaha omeziti moc papežovu nad francouzskou církví. Byl však to spíše jen prostředek, jímž papež měl býti donucen k odstoupení, aby odstraněno bylo schisma, škodící zájmům vedoucích činitelů: vlády, university i kněžstva. Nevyrostši přirozeně z vnitřních životních potřeb francouzské církve, mohla snaha, jež směřovala k jejímu osvobození od nadvlády papežské, býti uspokojena kompromisem, konkordátem s kurií. Zcela jinak tomu bylo v Čechách. Jako kulturní a politické středisko říše římské, jehož králům, jsoucím zároveň římskými císaři, příliš záleželo na shodě s papeži, aby se mohli jejich centralisačním snahám vzpírati s takovou rozhodností jako na př. králové angličtí, zakoušely Čechy všechny nevýhody toho systému tak těžce, jako snad žádná jiná země. A nevoli z toho vznikající zvyšovala ještě okolnost, že se tu bohatství církevního papežskými provisemi užívalo především k odměňování služebníků kurie a imperia, kteří byli z valné části buď cizinci nebo mužové stojící stranou domácího života.

Ale nejen z odporu proti tehdejší ústavě církevní a jejím zlořádům zrodilo se české hnutí náboženské, nýbrž i z jiných kořenů, z nichž některé, nikoli bezvýznamné, vyrostly z pudy francouzské. Mohu se zmíniti jen o významnějších. Jedním z takových kořenů bylo *kacířství valdenské*, jehož původcem byl, jak známo, bohatý měšťan lyonský z druhé pol. XII. stol. Petr Waldez. Toto kacířství, jež vedle hlásání evangelické chudoby a návratu k prvotní prostotě církve křesťanské vyznačovalo zejména odpor proti každé přísaze a proti jakémukoli zabíjení, tudíž i proti válce a trestu smrti, rozšířilo se brzy z Francie do zemí sousedních, zejména do Lombardska, a brzy také dospělo k zřízení vlastního kněžstva a tím k vytvoření zvláštního zřízení církevního nezávislého na církvi obecné. V XIV. stol. objevují se také v Čechách kacíři, jež třeba s největší pravděpodobností pokládati za valdenské, a někdy se přímo toho označení užívá pro kacíře v Čechách tou dobou se vyskytující. Jistě bylo valdenské kacířství dlouho před začátky hnutí husitského značně rozšířeno v jižních Čechách, rodném kraji M. Jana Husi a vlastní kolébce toho hnutí. Ačkoli se tu k valdenství hlásilo hlavně jen německé obyvatelstvo krajů jihočeských, mezi něž toto kacířství bylo zaneseno ze sousedních Rakous, pronikla znalost valdenských myšlenek nepochybně také mezi české obyvatelstvo na jihu Čech, v jehož myslích potom splynulo s husitstvím, vnášejíc do něho všeliké radikální prvky jemu původně cizí. Ale mocněji asi působily nauky valdenské na husitství skrze literární a učitelskou činnost významného německého stoupence Husova M. Mikuláše z Drážďan. Ze školy, kterou měl tento mistr několik let před smrtí Husovou s jinými mistry drážďanskými v Praze

(na Příkopě u Černé růže) byly šířeny mezi stoupenci husitství nauky nesporně valdenské již za života Husova, ale ještě více po jeho smrti a na některé z nich působily velmi mocně.

Významně zasáhla do vývoje husitského hnutí také jiná nauka, vzniklá rovněž značně dříve na půdě francouzské. Za velikých bojů mezi něm. císařem Ludvíkem Bavorem a papežskou stolicí (kolem r. 1324) napsal v Paříži profesor tamní university Marsilius z Padovy (rodem Ital) snad spolu s Janem z Jandunu slavný spis *Defensor pacis*. O tomto spise napsal neprávem anglický historik, že v něm je „vše podstatné z politické a náboženské theorie, co dělí moderní dobu od středověku“. Vedle politické svrchovanosti lidu, jímž se ovšem v duchu doby rozuměly jen třídy nadané politickými právy, a neomezenosti státní moci hlásá se tu zásada, že kněžstvo nemá pražádné moci světské, jsouc určeno jen k správě duchovní, že je zcela podřízeno státním zákonům a nesmí mít žádný majetek, že svrchovaná moc v církvi, kterou si osobuje papež, přísluší toliko církevnímu koncilu jako zastupitelstvu svrchovaného lidu tvořícího církev. Tyto revoluční názory vlášského profesora pařížské university, které, předstihující směle svou dobu, neměly trvalejšího a hlubšího ohlasu v literatuře XIV. stol., sice sotva mohly přímo působiti na vznik a začátky husitského hnutí, u jehož původců nacházíme jen slabé a nedosti určité stopy po jejich znalosti, ale v pozdějším stadiu husitské revoluce byl jejich vliv na radikální směry husitské jistě velmi značný.

Pařížská universita však jiným způsobem pomáhala připravovati půdu českému hnutí náboženskému. Mezi muži, kteří v několika desetiletích před vystoupením Hu-

sovým svou činností literární, učitelskou a kazatelskou probouzeli v Čechách živý zájem o veliké otázky náboženské theorie a praxe, jenž se později tak úchvatně projevil v hnutí husitském, je několik významných žáků pařížské university. Jejich řada se začíná proslulým mistrem *Vojtěchem Raňkovým z Ježova* (Albertus Ranconis de Ericinio), jenž na sklonku první poloviny XIV. stol. (asi r. 1346) došel v Paříži mistrovství v sv. Písmě, o něco později (r. 1352) byl přijat do koleje Sorbonna na fakultě theologické a jako profesor theologie a svobodných umění na pařížské universitě byl r. 1355 zvolen jejím rektorem. Po čase odešel do Prahy, ale po několika letech vrátil se zas na delší čas do Paříže (byl tam asi v l. 1373—5). Konec svého života ztrávil pak v Praze (zemř. 1388). Tento český rektor pařížské university byl muž veliké učenosti, ale také živé, podnikavé a bojovné povahy. Vykonal daleké cesty, na nichž měl pohnuté spory s řeholníky. Také v Praze měl vážné spory se svými kolegy universitními, zejména se známým mistrem Jindřichem z Oyty (Henricus de Oyta), který před svým působením na universitě pařížské (v l. 1374—82) i po něm byl několik let činný na universitě pražské.

Historicky významné a s našeho hlediska nemálo zajímavé je zasažení M. Vojtěcha do sporů vyvolaných *velikým schismatem*, které nastalo volbou francouzského papeže Klimenta VII. proti římskému Urbanovi VI. v září 1378. Církevní schisma způsobilo veliký rozruch v tehdejších světě mezinárodním a dotklo se i vzájemných vztahů mezi královským dvorem českým a francouzským. Kdežto dvůr francouzský stál rozhodně za francouzským papežem Klimentem, zachoval český král, císař Karel IV., věrnost římskému papeži Urbanovi a jeho příkladu následoval po brzké smrti Karlově i jeho syn, český a římský král Václav IV.

Presvědčení o naprosté legitimitě volby Urbanovy mělo při dvoře Václavově hlavního zastávce v mladém arcibiskupovi pražském a královském kancléři *Janovi z Jenštejna*, který se Urbana ujímal projevy prudkými a bojovnými, zapřisahaje zvláště krále Václava, aby podnikl energickou akci proti schismatickému papeži, jeho protektorům a stoupencům. Je zajímavé, že tento vášnivý odpůrce francouzského papeže Klimenta, byl odchovancem pařížské university. Jako syn českého šlechtice, který zaujímal vynikající místo při dvoře Karla IV. a dobyt si veliké vážnosti i bohatství, mohl se mladý Jan po krátkém studiu na universitě pražské odebrati za dalším studiem na nejslavnější tehdy university zahraniční. Studoval nejprve v Padui a Bologni, potom (r. 1374) v Montpellieru a na konec v Paříži (1375—6). V Paříži, která jej oslnila a kde dovršil své vzdělání, byl mu učitelem v právu kanonickém *Jean de Bournazel*, převor u sv. Martina v Chartres, ale Jenštejn poslouchal tam také přednášky svého krajana Vojtěcha Raňkova z Ježova. Mladý šlechtic, vyrostlý v ovzduší královského dvora českého, dobyt si zvláštní náklonnosti francouzského krále Karla V., který jej vyzýval, aby se ucházel o hodnost magistra na pařížské universitě a prokázal mu mnohá dobrodiní, na něž Jan z Jenštejna ještě dlouho vzpomínal. Ale také si již tehdy získal přátelství potomního papeže Urbana VI., s nímž se seznámil na svých zajížďkách do Avignona. Brzy po dosednutí Urbanově na papežský stolec, stal se mladý (asi 27letý) Jan z Jenštejna pražským arcibiskupem a spolu královským

kancelérem. V průvodu mladého krále účastnil se zač. r. 1379 říšského sněmu ve Frankfurtě. K tomuto sněmu přišel s poselstvem krále francouzského, které mělo tam působiti ve prospěch papeže Klimenta, také bývalý učitel Jenštejnův Jean de Bournazel. Pražský arcibiskup, jehož pevným přesvědčením o pravosti papežství Urbana VI. neotřásl ani přímluvný list krále francouzského ani argumentace učeného převora francouzského, utkal se ostře se svým bývalým učitelem. Sám král francouzský byl tehdy v jeho očích již jen schismatickým knížetem, Nabuchodonozorem a pod. Na sněmu ve Frankfurtě zvítězil ovšem názor Jenštejnův. Přítomní kurfiřti prohlásili se pro Urbana a posílům krále francouzského, s nimiž nakládáno jako se schismatiky, dostalo se na konec i příkoří. Ani potom neustával pražský arcibiskup v boji za Urbana VI. Svůj odpor proti papeži francouzskému a jeho stoupenecům projevil také nám již známým podporováním myšlenky, aby pařížská universita byla přenesena do Prahy. Král Václav arci v této věci nevystupoval proti zpřátelené Francii tak rozhodně, jak bylo přáním prudkého arcibiskupa, který po čase také jinými svými skutky uvalil na sebe hněv králův.

Svůj názor na otázku církevního schismatu a na způsob, jak by mohlo býti ukončeno, vyložil Jan z Jenštejna také formou literární. Podnět k tomu dal mu jeho bývalý učitel *Vojtěch Raňkův z Ježova*. Kdyby byla správná domněnka některých badatelů, byl by tento učený český mistr již někdy koncem r. 1381 nebo zač. 1382 napsal dosti významný spis, označený názvem *Tetragonus Aristotelis*, jehož cílem bylo přesvědčiti některé významné činitele tehdejšího života politického i církevního o potřebě odstraniti

schisma koncilem. „*Tetragonus*“ podává za tím účelem fingovanou korespondenci mezi universitami v Paříži, Oxfordu a Praze i společný list těchto tří universit svědčící králi Václavu IV. a snažící se získati jej pro myšlenku koncilu. Ale domněnku, že tento spis je dílem *Vojtěcha Raňkova*, ač je dosti dobře odůvodněna, nelze přijímati bez výhrad a pochybností. Jisté však je, že o něco později (asi v l. 1385—6) mistr Vojtěch napsal zvláštní spis „*De schismate*“, jímž hlásal názor značně odchylný od názoru zastávaného arcibiskupem Jenštejnem. Ač i mistr Vojtěch byl přesvědčen o pravosti volby Urbanovy, přece připouštěl možnost názoru opačného. Pravost té volby neuznával za článek víry a soudil, že není třeba, ani nesluší metati klatby proti těm, kdo, neznajíce snad dobře skutečnosti, smýšlejí o tom jinak. Zdá se, že mistr Vojtěch, jenž spis svůj předložil arcibiskupovi, aby v něm opravil, co by tam našel chybného, chtěl tím prudkého a zatvrzelého preláta upozornit, že jeho počínání ve věci schismatu není zcela správné. Proti nesmiřitelné politice arcibiskupově stavěl se tu spíše za tehdejší mírnější a snášlivější politiku královského dvora českého. Arcibiskup odpověděl Vojtěchovi dvěma pozoruhodnými traktáty „*De potestate clavium*“ a „*De veritate Urbani*“. První z nich je rozhodnou obranou papežova primátu, jeho neomylnosti a duchovní supremacie církve. Druhý hájí pravosti papežství Urbanova s neústupností, jakou osvědčoval Jenštejn od vzniku schismatu za všech okolností.

Pochybnosti a rozpory, vyvolané velikým schismatem v tehdejší křesťanstvu a také v Čechách, našly takto pozoruhodný výraz ve spisech dvou českých odchovanců university pařížské. Z nich jeden, arcibiskup Jan z Jenštej-

na, objevil se při tom neúprosným obhájcem přísného názoru církevního, kdežto druhý, mistr Vojtěch Raňkův z Ježova, hlásil se k názorům svobodnějším, možno říci: méně pravověrným. Tyto názory Vojtěchovy nejsou původu francouzského. Jsou patrně čerpány ze spisů slavného anglického minority Viléma Occama, jenž podobně jako Marsilius z Padovy stál na straně císaře Ludvíka Bavora v jeho boji s papežstvím. Ale je zajímavé, že je v Čechách hlásal tento pařížský mistr Vojtěch, na jehož kritičtější stanovisko k římskému papeži Urbanovi a k papežství vůbec jeho pařížská minulost asi nebyla bez vlivu.

Tyto názory přibližovaly mistra Vojtěcha mravnímu a myšlenkovému hnutí, z něhož vyrostlo husitství, ano sotva lze pochybovati, že z nich hnutí to čerpalo potravu a posilu. S hlavními představiteli toho hnutí, s těmi, jež jsme zvykli pokládati za vlastní předchůdce Husovy, spojovaly však učeného mistra pařížského také přátelské styky osobní. Ne neprávem nazývá jej současník duchovním synem (*filius spiritualis*) velikého kazatele a mravokárce *Jana Milíče z Kroměříže*, který svou ohnivou výmluvností a svým přísně asketickým životem probouzel mravní cítění v pražském obyvatelstvu. I sám tento veliký kazatel vešel do styku s Francií. Byv obviněn faráři, žárlivými na jeho úspěchy kazatelské, byl Milíč povolán před soud kurie do Avignona. Byl tam čestně přijat a bylo mu i dovoleno před kardinály slavnostně kázati, ale konce procesu se nedočkal, nýbrž zemřel v Avignoně (r. 1374). Svůj ústav, zřízený pro hříšné ženy, jež svým kázáním vrátil k spořádanému životu, a nazvaný Jerusalemem, odkázal svou zvěť M. Vojtěchu z Ježova, který do své smrti oň pečoval.

V důvěrném přátelství byl M. Vojtěch také s oddaným žákem a ctitelem Milíčovým *M. Matějem z Janova*. Tento znamenitý myslitel, spisovatel a kazatel byl podobně jako M. Vojtěch mistrem pařížským. Odešel do Paříže nedlouho před smrtí Milíčovou (r. 1373) a zůstal tam celkem 9 let. Stal se tam mistrem svobodných umění a studoval tamologii v letech, kdy pařížská universita byla zmítána účinky papežského schismatu. Studium na pařížské universitě, k jejímž světlům náleželi tehdy také dva z pozdějších soudců Husových na koncilu kostnickém, kancléř university Gerson, jakož i arcibiskup Cambrayský a pozdější kardinál d'Ailli, získal Matěj z Janova bohaté zásoby vědomostí filosofických a theologických, které jej povznesly k vrcholům tehdejší vědy. Sám mluvil o universitě pařížské vždy nejvybranějšími slovy chvály, nazýváje ji sídlem veškeré moudrosti a učenosti, nejsladší matkou a učitelkou. A jeho pozdější činnost svědčí o mocném a hlubokém vlivu této učitelky na jejího vděčného a vnímavého českého žáka. Vrátil se z Paříže do Prahy (1383) jako chudý učenec, nalezl Matěj z Janova útulek v domě bývalého rektora pařížské university Vojtěcha Raňkova, u něhož přebýval až do jeho smrti (1388). Oddával se horlivě činnosti spisovatelské i kazatelské a v obojí této činnosti vedle mocného vlivu českého mravokárce Milíče možno pozorovati také zřetelné stopy vlivů pařížských. Vystupoval otevřeně proti přílišnému uctívání obrazů, soch a ostatků, žádal prohloubení křesťanského života a doporučoval časté přijímání svátosti oltářní. Byl proto (v říjnu 1389) pohnán před soud úřadu arcibiskupského a donucen odvolati své bludné názory. Nemoha dále kázati, zabýval se hlavně spisovatelstvím. Tak vzniklo jeho veliké dílo ži-

votní, latinský spis „De regulis veteris et novi testamenti“. Je v něm hluboké rozjímání o pravém i lichém křesťanství, přísná kritika tehdejší církve, v níž se zjišťují mnohé a vážné odchylky od prostého ideálního stavu církve prvotní; je v něm dále vzrušené horlení pro prvotní církev a pro Písmo, jakožto jediné pravidlo všeho křesťanského života, jemuž náleží přednost přede všemi vynálezkami a předpisy lidskými. V díle tom snoubí se theologická učenost pařížská s mystickou zbožností a mravní horlivostí českých kazatelů školy Milíčovy. Skoro symbolicky je to vyjádřeno tím, že Matěj z Janova do svého díla pojal stejně text Milíčovy knížky o Antikristu, jako proslavený apokalyptický a polemický spis několika pařížských profesorů, zvl. Viléma de S. Amore, „De periculis novissimorum temporum“. Učinil to, ačkoliv věděl, že tento pařížský spis byl od papeže Alexandra IV. odsouzen jako kacířský, a neváhal vysloviti se o něm velmi pochvalně. Jako v tomto případě tak i při hlásání některých nejednou zcela proticírkevních názorů neustával Matěj z Janova ujišťovat, že se nechce od církve oddělit, že se jí podrobuje. Tím se vyhnul zjevné roztržce s církví a zároveň oslabil účinek svého působení na český duchovní a mravní život své doby. V Matějovi z Janova — jak bylo dobře napsáno — vývoj náboženského hnutí českého před Husem pokročil nejdále. Mnohé z jeho myšlenek vracejí se v pozdějším husitství opět a opět. Na zavádění kalicha působilo vedle jiných vlivů jistě též učení Matěje z Janova o častém přijímání svátosti oltářní a leckteré radikální názory pozdějších husitských stran vyrostly nepochybně též z názorů jeho.

II.

FRANCIE A HUSITSTVÍ.

Ačkoli francouzské vlivy měly, jak jsme viděli, nemalý vliv na začátky českého hnutí náboženského, hlavní a přímý podnět k rozchodu českého hnutí náboženského s úřední církví, k velké husitské revoluci, vyšel z nauk anglického theologa Jana Viklefa, které v Čechách měly ohlas mnohem silnější, než ve vlasti Viklefově. Spisy a nauky anglického mistra, který s neúprosným bojem proti rozličným zlořádům v tehdejší církvi spojoval neobyčejně smělou kritiku samých základů úřední nauky katolické, ačkoli byly odsouzeny anglickými úřady církevními, našly četné horlivé zastánce mezi českými mistry pražské university. V jejich popředí brzy stanul Mistr Jan Hus, který pro své názory, k nimž dospěl hlavně studiem spisů Viklefových, byl stíhán nejprve domácími úřady církevními, na konec pak obecným koncilem v Kostnici odsouzen jako zjevný a zatvrzelý kacíř a pro své kacířství upálen na hranici.

Na rozdíl od Matěje z Janova nestudoval *Hus* nikdy ani na universitě pařížské ani na kterékoli universitě zahraniční, nýbrž byl odchovancem jediné university pražské. Nedostal se tudíž do přímého styku s francouzským světem vědeckým. Jen jednou za svého života ocitl se na krátko na půdě francouzské, nejspíše r. 1398 jako skromný člen

skvělého průvodu, s nímž se tehdy český král Václav IV. vypravil do Remeše k osobní schůzce s francouzským králem Karlem V., aby se poradili o společném postupu k odstranění papežské dvojice. Není nemožné, že tehdy mladý Hus prvně spatřil svého pozdějšího soudce biskupa z Cambray Petra d'Ailli, který se (v dubnu 1398) přišel osobně představit králi Václavu v Yvoir u Namuru. Jinak tento kratičký pobyt Husův na půdě francouzské nemohl míti podstatného významu pro jeho duchovní vývoj. Rovněž nelze s tohoto hlediska zvláštní důležitost přičítati faktu, jinak nemálo zajímavému, že jediným větším autogramem Husovým, který se nám v Praze zachoval (v univ. knihovně pražské), je přepis řeči franc. diplomata převora Honoré Boneta, pronesené v Praze nejspíše r. 1399 ke králi Václavovi (Novotný, Hus I. 276).

V důvěrnější styk s Francií dostal se mladší kolega a přítel Husův, neméně horlivý zastánce nauk Viklefových, stížený později stejným osudem jako sám Hus, mistr *Jeroným z Prahy*. Ten pobyv nejprve na studiu v Oxfordě, kde se seznámil s revolučními spisy Viklefovými a přilnul k jeho kacířským naukám, ztrávil nějaký čas také na universitě pařížské a dosáhl tam stupně mistrovského. Ani tamní učení odpůrcové nauk Viklefových nedovedli zvíklati jej v přesvědčení o jejich správnosti.

Tyto nauky anglického mistra vůbec víc a více odcizovaly pražskou universitu a její české mistry universitě pařížské i duchu francouzské theologické učenosti a francouzskému pojetí živých otázek církevních. Ale v jedné z nich ukázala se přece významným způsobem plná shoda pražských stoupenců viklefství s hlediskem francouzským. Byla to otázka obnovení jednoty církevní vypověděním

poslušnosti oběma papežům, vyhlášením neutrality. O toto řešení bolestné otázky schismatu, doporučované kardinály obou stran, usiloval od r. 1408 dvůr francouzský s velikým důrazem. Vypravil za tím účelem také do Prahy ke královskému dvoru zvláštní poselstvo, jehož členem byl sekretář krále francouzského *M. Jakub z Nouvionu*. Vzpomínajíce patrně dávných styků své university s universitou pařížskou, jejímž mistrem byl tento sekretář francouzského krále, pozvali jej čeští mistři university pražské a pohostili srdečně. Za této návštěvy pařížského mistra došlo k pohnuté diskusi o otázce, je-li duchovním či klerikům dovoleno míti majetek. Kdežto čeští mistři hájili v duchu učení Viklefova zásadu kněžské chudoby, Jakub z Nouviona ji odmítal. O svém sporu s pražskými mistry napsal pak zvláštní traktát, z něhož se o sporu tom dovídáme zajímavých podrobností. V otázce neutrality našlo však francouzské poselstvo, jehož členem byl Jakub z Nouvionu, právě u českých stoupenců učení Viklefova nejvíce porozumění. Vedle ohledu na Francii působil asi i hlas těchto mistrů na krále Václava, že se postavil příznivě k francouzskému stanovisku v otázce neutrality. Zcela rozhodně se k němu připojil teprve o něco později, když přišlo do Prahy nové poselstvo francouzské. Tehdy také — bylo to začátkem r. 1409 — pohnul jej odpor dosavadní německé většiny na pražské universitě proti tomu stanovisku k vydání památného dekretu kutnohorského, jímž správa university přešla do rukou domácích mistrů českých, kteří se tehdy, vedeni jsouce *M. Janem Husem* a jeho přítelem *Jeronýmem z Prahy*, rozhodně vyslovili pro neutralitu.

Hus a jeho přátelé, jak se ukázalo také v jejich rozhovo-

rech s Jakubem z Nouvionu, byli zatím horlením pro nauky Viklefovy víc a více strhováni na cestu, která neodvratně vedla k úplné roztržce s církví. Tím se ovšem nadobro rozešli i s církví a teologií francouzskou. Na obecném koncilu v Kostnici, kam M. Jan Hus koncem r. 1414 přišel hájiti svých i Viklefových názorů prohlasovaných úřední církví za kacířské, zaujímali mezi odpůrci Husovými nejvýznamnější místo právě zástupcové francouzské církve a vědy theologické. Nejrozhodnějším a nejvlivnějším odpůrcem Husovým byl tu slavný kancléř university pařížské *Jan Gerson*. Tento znamenitý theolog, proslulý svým horlením pro reformu církevní, nazývaný s obdivem *doctor christianissimus*, přispěl snad nejvíce k odsouzení Husovu v Kostnici. Sám se přiznal, že se o ně přičiňoval ze všech sil. A není pochyby, že slovo muže, který byl uctíván jako světec i učenec, mocně působilo na zástup duševně i mravně slabších účastníků koncilu, neschopných samostatného úsudku o při Husově. Gerson byl ode dávna zarytým odpůrcem učení Viklefova a svou nenávist přenesl i na Husa jako Viklefova stoupence. Když se ještě před začátkem koncilu čeští nepřátelé Husovi utekli o pomoc k universitě pařížské a předložili Gersonovi hlavní spis českého mistra O církvi, psal Gerson pražskému arcibiskupovi, že je povinností veškeré vrchnosti duchovní i světské povstati na vyhlazení Husova učení ohněm i mečem. Hus byl zajisté v jeho očích buřičem nebezpečným veškeré kázně nejen v církvi nýbrž i ve státě. Ač sám toužil upřímně po reformě církevní, odpuzoval jej Husův požadavek provésti reformu kněžstva s pomocí státní moci, přinutiti k ní kněžstvo, kdyby to jinak nešlo, třeba násilím. Neboť tento požadavek byl mu důkazem, že jeho hlasatel propadl svo-

dům dábelským. Ale jistě popouzel učeného kancléře pařížské university také Husův filosofický realismus, který se jemu jako přesvědčenému stoupenci filosofického nominalismu jevil takřka kacířstvím. Sám později přiznával, že také realismus byl příčinou Husova odsouzení a projevoval uspokojení, že v Kostnici byla odsouzena i existence „universalí“. Již před odchodem Husovým do Kostnice vybral Gerson z podnětu pražských odpůrců českého mistra 20 bludných článků z jeho traktátu O církvi a když potom sám přišel do Kostnice, předložil tyto články komisi, jež se zabývala sporem Husovým. Hus ovšem články ty prohlásil za lživé, nesprávně chápané a vykládané.

Neméně přísným soudcem Husovým než Gerson byl francouzský kardinál, arcibiskup Cambrayský *Petr d'Ailli*. Podobně jako Gerson byl i on upřímně oddán myšlence církevní reformy a do Kostnice přišel s pevným odhodláním zasaditi se všemi silami nejen o obnovu církevní jednoty odstraněním schismatu, nýbrž i o tuto reformu. Ale stejně upřímně se zastával autority církevní, již se vážně dotýkalo působení Husovo. Proto se na koncilu postavil neméně rozhodně než jeho žák Gerson, jehož nepříznivý názor na Husa sotva byl naň bez vlivu, proti českému mistru. Přispěl svým vlivem k prvnímu vážnému zakročení koncilu proti Husovi, které vedlo k jeho zatčení a uvěznění. Byl nejen přední autoritou koncilu ve věcech víry vůbec, nýbrž i zvláště význačným a horlivým členem komisi, jimž koncil svěřoval zkoumání kacířských článků vytýkaných Husovi. V květnu 1415 navštívil kardinál d'Ailli v průvodu osmi jiných členů koncilu Husův žalář v chladné věži tvrze v Gottlieben. Hus byl tu podroben výslechu, ale protože neústupně trval na svém, byl dojem

výslechu na komisi velmi nepříznivý. V Husově veřejném slyšení před koncilem (5. června) dotíral d'Ailli velmi ostře na Husa, snaže se jej mimo jiné usvědčiti také z Viklefova kacířského učení o remanenci, podle něhož zůstává podstata chleba a vína v svátosti oltářní i po posvěcení. Hus však odmítl tento pokus kardinálův velmi rozhodně, prohlašuje se bez výhrad pro učení katolické a proti učení Viklefovu. V novém slyšení Husově (7. června) počínal si d'Ailli stejně bojovně a stejně nepřátelsky proti Husovi. Dokonce okřikl Husa, že nemluví tak pokorně, jako mluvil ve věži gottliebenské, když jej tam navštívila komise koncilu, a uváděl proti němu, že d'Ailli sám kdysi slyšel od Čechů, s nimiž se setkal, o násilnostech páchaných v jejich vlasti na kněžích. Potom připomínaje Husovi jeho dřívější prohlášení, opakované také v žaláři gottliebenském, že se chce podrobiti rozhodnutí koncilu, radil mu, aby se nezaplétal do bludů a podřídil se koncilu, jenž prý bude milosrdný. Třetí slyšení (8. června) zabývalo se články vyňatými ze spisů Husových, o nichž d'Ailli tvrdil, že byly sestaveny velmi příznivě pro Husa. Když byl čten domnělý výrok Husův, že kardinálové, vstupují-li do svých úřadů jinak než skrze Krista, jsou zloději a loupežníci, vytkl d'Ailli Husovi zbytečnost takových kázání k lidu proti nepřítomným kardinálům, a když Hus na svou omluvu uvedl, že na jeho kázáních bývali kněží a lidé učení, pokáral jej ostře, že svými kázáními chtěl rozvrátit církev. Neméně ostře ozval se d'Ailli proti Husovu výroku, že ti, kdo by vydali kacíře rameni světskému ku potrestání smrti, jsou podobni kněžím vydávším Krista Pilátovi. Při jednání o článku učícím, že papež a preláti, jsou-li v hříchu, pozbývají své moci úřední, vytkl d'Ailli

Husovi, že mu nestačilo svým tupením škodit stavu duchovnímu, nýbrž by chtěl shazovati i krále s jejich postavení. Potom však Husovi domlouval, aby se dal na milost koncilu, který prý jest ochoten k vůli králům Zikmundovi a Václavovi jednati s ním vlídně, a radil mu, aby se nedomáhal nového slyšení, jímž by se jen zapletl do bludů ještě větších. Když Hus ujistil, že je hotov podrobiti se poučení, opravení i rozhodnutí koncilu, dal mu d'Ailli jménem koncilu žádané poučení ihned. Chtěl, aby Hus uznal svůj blud obsažený v článcích dosud hláсанých, aby články ty odpřisáhl a přísežně slíbil, že je již nechce držeti, kázati a hlásati, aby je veřejně odvolal a konečně aby hlásal jejich opak. Vyslechnuv toto tvrdé poučení, prohlásil Hus znova, že chce se podrobiti a býti poučen, ale žádal, aby nebyl donucován lháti a odvolati články, jímž nikdy neučil a jež mu nikdy ani na mysl nevstoupily, jako zvl. článek o remanenci. Proti tomu bylo formulováno stanovisko koncilu králem Zikmundem ve shodě s poučením, jež dal Husovi d'Ailli: ať jen odvolá a odpřisáhne všechny bludy, i ty, které jsou vyňaty z knih, jež uznal za své, i ty, které jsou dosvědčeny dostatečnými svědky zasluhujícími víry, nebo ať se prostě podrobí rozsudku, jež koncil vynese podle svého práva.

I potom sice koncil podrobil novému zkoumání články, z nichž byl Hus viněn, a v leccems je pozměnil a zmírnil, ale Hus, když mu v této nové redakci byly předloženy, odmítl je znova rozhodně. Nepomohly ani četné a naléhavé domluvy jednotlivých významných členů koncilu, mezi nimiž byl i kard. d'Ailli. Také kompromisní formulaci odvolací, když mu 5. července byla předložena v shromáždění delegátů koncilu, mezi nimiž byl zase d'Ailli, Hus

rozhodně odmítl. Den potom (6. července) slavnostní shromáždění koncilu, v němž d'Ailli okřikoval Husa chtějícího se ozvati proti přednášeným obviněním, odsoudilo Husa jako zjevného a zatvrzelého kacíře k ztrátě úřadu kněžského a ku potrestání mocí světskou. Hus byl pak hned obvyklým obřadem zbaven kněžského svěcení — mezi sedmi biskupy určenými k provedení toho potupného obřadu byl také jeden Francouz, biskup v Lavouru (Vauriensis) Johannes Belli — a jako kacíř dán v moc římského krále Zikmunda. Na jeho rozkaz byl hned vyveden z města na popraviště a když na poslední vyzvání, aby se zachránil odvoláním, odpověděl zamítavě, byl upálen na hranici.

Několik dní před odsouzením a upálením Husovým zabýval se koncil otázkou, která těsně souvisela s jeho pří. Byla to otázka obecného *podávání svátosti oltářní pod obojí způsobou*, jež se buď krátce před odchodem Husovým z Prahy nebo teprve po něm začalo zaváděti mezi jeho tamními stoupenci. Původcem této novoty, jež v dalším vývoji českého hnutí náboženského nabyla tak velikého významu, dávajíc mu i název hnutí utrakvistického nebo kališnického, nebyl sám Hus, nýbrž jeho přítel a hlavní pomocník, český mistr pražské university *Jakoubek ze Stříbra*, který studiem spisů svého staršího krajana, pařížského mistra Matěje z Janova, a jeho důvodů pro časté přijímání svátosti oltářní dospěl k přesvědčení, že stejně jako kněží mají také všichni laikové přijímati svátost oltářní nejen pod způsobou chleba, nýbrž i pod způsobou vína, z kalicha. Hus, ačkoli patrně hned od začátku souhlasil s tímto názorem Jakoubkovým, žádal před odchodem na koncil svého přítele, aby odložil boj o tuto věc. Ale když potom za jeho nepřítomnosti vznikly o ni spory v jeho straně,

takže hrozilo její rozdvojení, schválil Hus přijímání pod obojí zvláštním spiskem napsaným brzy po příchodu do Kostnice. Ve valném shromáždění konaném tři neděle před smrtí Husovou (15. června) zakázal koncil rozdávat večeri Páně laikům (nekněžím) pod obojí způsobou a nařídil, že přijímání pod jednou, zavedené již dávno v církvi z dobrých příčin místo původního přijímání pod obojí, má se zachovávat jako obyčej nezměnitelný. Tento zákaz byl vyneseno po předchozím prozkoumání důvodů Jakoubkových ve prospěch kalicha podle návrhu sestaveného samým Gersonem.

Gersonovu necht k Husovi a jeho stoupencům zakusil v Kostnici také Husův přítel, mistr *Jeroným z Prahy*. Tento ohnivý a výmluvný obhájce nauk Viklefových, o něž sváděl ostré spory již za svého pobytu na universitách v Heidelbergu, v Kolíně nad R. i v Paříži, kde došel mistrovství, přišel již v dubnu 1415 za Husem do Kostnice. Vzdálil se sice hned zase, ale obsílky vydané proti němu koncilem způsobily, že byl při návratu zatčen a v okovech a na řetěze přiveden (23. května) do Kostnice. Tehdy neopomínul Gerson připomenouti vítězně někdejší pařížské boje Jeronýmovy o Viklefa. Potomní odsouzení Jeronýmovo koncilem a jeho upálení, jež se stalo necelý rok po smrti Husově (30. května 1416), naplnilo nepochybně živým uspokojením stejně d'Ailliho jako Gersona.

Další vývoj jednání na koncilu zkalil však Gersonovi velmi silně jeho radost z odsouzení obou českých kacířů. Jeho mnohaleté úsilí vymoci na koncilu odsouzení nauky francouzského theologa z Normandie Jana Petita, který byl hájil vraždu tyрана, setkalo se nakonec s naprostým nezdařením. Soudcové, kteří tak neúprosně odsoudili české

kacíře, dali se získati mocnými ochránci Petitovými, aby stranili bludu podle Gersonova přesvědčení nikterak menšímu. Napínávy a vyčerpávajícími zápasy s většinou koncilu dosáhl doctor christianissimus sotva toho, že pro své úsilí o odsouzení bludné nauky pařížského kolegy, jistě neméně revoluční než byla nauka Husova, nebyl sám odsouzen jako kacíř. Rozčarován a poražen vracel se slavný pařížský kancléř nikoli do Paříže, kde si nebyl jist životem, nýbrž k bratrovi, do odlehlého zátiší aviňonských Celestinů. On, jenž tak rozhodně vystupoval proti Husovi pro jeho zatvrzelé trvání na odsouzeném kacířství, byl nyní mučen úzkostmi, zda jej snad k zápasu proti Petitovu učení podobně jako Husa nesvedl ďábel. A v těchto strašných úzkostech utěšoval a posilňoval se vědomím, že pro víru, pro Boha nutno bojovati, i kdyby smrt hrozila, neboť jinak by — podle vlastních jeho slov — nezbývalo než umřítí hanebnou smrtí duše. Přísný soudce Husův ocital se tak bezděky v nebezpečné blízkosti českého kacíře, jež podobné vědomí bylo přivedlo na hranici. (Srov. F. M. Bartoš, Z Husových a Žižkových časů, str. 45.)

Vedle d'Ailliho a Gersona ještě třetí Francouz přišel v Kostnici do styku s procesem Husovým, kardinál Vilém *Fillastre*. Byl spolu s kard. d'Ailli členem koncilní komise pro věci kacířské, jež se zabývala hlavně kacířstvím husitským, ale zdá se, že věc Husova valně ho nezajímala. V svém deníku aspoň napsal o zatčení a vyšetřování Husově jen tuto přezíravou poznámku: „V těchto dnech jednáno o jakémsi českém kacíři, zvaném Hus, a o bludech Viklefových . . .“ Opravdu, pokud víme, kard. *Fillastre*, sužovaný tehdy nemocí, vůbec činně nezasáhl do jednání koncilu s Husem a o Husovi, na jehož konečný výsledek

oba jeho krajané, Gerson a d'Ailli, měli tak silný a takřka rozhodující vliv.

Odsouzením a upálením Jana Husa na koncilu kostnickém, o něž se tak vydatně přičinili právě jeho francouzští členové, nebyl ukončen Husův spor s církví římskou. Neboť věci jeho ujal se zatím český národ a s rozhodností a vytrvalostí koncilem sotva očekávanou dal se o ni v zápas, jenž vtiskuje jeho potomním dějinám jejich zvláštní ráz. Marně se koncil namáhal utlumiti hnutí podnícené odsouzeným a upáleným mistrem. Jeho napomínání a hrozby zanikly bez patrného účinku v pobouření a hněvu, jež vzplanuly v národě českém po zprávě o smrti Husově. Mohutným toho výrazem byl zvláště slavný protest českomoravské šlechty podaný nedlouho po upálení Husově kostnickému koncilu. V tomto protestu, k němuž přivěsilo své pečeti na půl tisíce pánů a zemanů z rozličných krajů Čech a Moravy, vydávalo se slavnostně nejlepší svědectví Husovi jako muži dobrému, spravedlivému a vpravdě katolickému, odmítalo se co nejdůrazněji jak Husovo odsouzení, tak obviňování českého národa z kacířství a projevovalo se odhodlání hájiti zákon Kristův a jeho kazatele až do prolití krve bez ohledu na ustanovení lidská jemu odporující. Také pražská universita učinila veřejný projev, jímž Husa oslavovala jako svatého mučedníka a také Jeronýmovi vzdávala chválu. Odboj proti církvi takto většinou českého národa nastoupený rozvinul se plně po smrti českého krále Václava (v letě 1419). Jí padla poslední hráz, která dosud zdržovala příval husitské revoluce. K sporu českého národa s římskou církví připojil se teď jeho zjevný odboj proti nejvyšší moci státní. Bratr a zákonný nástupce Václavův, uherský a římský král Zikmund,

nebyl od Čechů uznán za krále pro své nepřátelství k hnutí husitskému a všechny jeho pokusy domoci se uznání mocí za pomoci křížáckých vojsk skončily se jeho těžkými porážkami. Celých sedmnáct let od smrti Václavovy (do r. 1436) zůstaly tak Čechy bez krále a byly spravovány vladařem od sněmu zvoleným. Při tom husitští Čechové nejen vítězně odrazili několikrát útok křížáckých vojsk sebraných proti nim v říši německé, nýbrž mohli podnikati i vítězné výpravy daleko za hranice své země. Těchto velikých úspěchů, jež naplňovaly úžasem a hrůzou celou Evropu, dobyli husité nejen svou vojenskou zdatností a skvělým válečnickým uměním svých vůdců, z nichž první a nejznamenitější byl slepý Jan Žižka, nýbrž i úchvatnou silou svého přesvědčení o spravedlnosti věci, za kterou bojovali, a o svém poslání dopomoci k vítězství pravdě zákona božího, kterou poznali před jinými národy zásluhou kostnického mučedníka M. Jana Husi.

Jako ostatní křesťanská Evropa hleděla také Francie s odporem a hrůzou na české kacíře, kteří se sami hrdě nazývali „bojovníky zákona božího“, „bojovníky božími“. Nicméně již v prvním období válek husitských ozval se z Francie hlas, jenž k husitským kacířům promlouval s ušlechtilou umírněností a s dojemnou srdečností. V létě 1425 sešlo se v Budíně u krále Zikmunda s poselstvím umírněných husitů poselstvo francouzské, které před tím bylo v Římě u papeže s královskou listinou vyslovující zrušení galikánských zákonů z l. 1418 a 1423. Mezi vůdci tohoto francouzského poselstva byl francouzský básník *Alain Chartier* (Alanus Auriga), který jménem celého poselstva před králem Zikmundem pronesl k českým poslům latinskou řeč mající povahu jakéhosi poselství k českému

národu zbloudilému ve víře. Francouzský básník oslovil tu Čechy, celým světem křesťanským pro své kacířství odsuzované, jako přátele, připomínaje, že jejich království s královstvím francouzským spojují hojné projevy přátelství a dobré služby sobě navzájem prokázané. Připouštěl dokonce, že český národ byl stržen k odboji proti církvi tím, že nemohl snášet rozmarilost kněžstva a mravní zkaženost vyšších tříd, a neupíral ani původcům toho odboje dobré jméno. Ale zároveň hlásal důrazně, že slušelo domáhat se nápravy cností, napomínáním, modlitbami, nikoli zločinem, pobuřováním a proléváním krve, že slušelo utéci se o pomoc k zákonnému králi a rozhodnutí nechati církvi a ostatním královstvím čisté, pravé víry, oplývajícími doktory a knihami a nikterak horším co do ducha, vzdělání a života. S lítostí líčil, jak Čechy, království nejbohatší a šťastné dlouhým mírem, trpí opovázlivostí vlastního národa. Počíná prý si toto království jako rozzuřený muž, který, nepoznávaje v šílenství vlastních rodičů a příbuzných, sám své tělo rve a trýzní. Rozpadlo prý se tak na množství sekt a stran sobě protivných, které bouřlivě usilují o smrt lidí a záhubu vlasti. Chartier proto napomínal přátelsky Čechy, aby se odvrátili od cesty, na kterou zbloudili, a hleděli napravití spáchané zlo. Prosil, aby se nepohoršovali jeho upřímností, ujistí uje jménem francouzského poselstva, že chtějí s Čechy zápasiti raději modlitbou než zbraněmi, jichž prý v tom sporu vůbec nesluší užívat a které zvláště království francouzskému proti Čechům jakožto přátelům nejsou dovoleny. (Sr. F. M. Bartoš, Poslání francouzského básníka A. Chartiera husitům z r. 1425, *SBorník filologický VII.*, 1922).

Od tohoto, přes svou věcnou rozhodnost přátelského

projevu francouzského básníka, ostře se odráží svou britkostí slavný list, jež českým kacířům poslala sama *Panna Orleanská*. Byl napsán v březnu 1430 na královském zámku v Sully nad Loirou, kde franc. král Karel VII. pobýval se svým vojskem, zatím co Paříž byla v rukou Angličanů. Tam diktovala jej svému tajemníkovi prostá francouzská dívka, jíž se roku právě minulého bylo podařilo zachránit pevnost Orleans, jež pád by byl krále nepochybně donutil utéci ze země, a dobýti mu Remeše, aby tam mohl býti korunován. Ve chvíli, kdy dávala psáti list husitům, mohla se zbožná Jana, která se již nějakou dobu zabývala myšlenkou vypraviti se proti Turkům a osvobodit z jejich rukou boží hrob, oddávati naději, že porážka Angličanů a jejich vypuzení z Francie jsou již zcela blízké. Ale k rozhodnutí psáti českým husitům pohnuly ji nepochybně neuvěřitelné téměř zprávy o posledních velikých úspěších českých kacířů, jejichž vojska ve dvou měsících protáhla téměř celým Saskem, Durynskem a severním Bavorskem, aniž se jim kdo odvážil postavit na odpor. Pod dojmem těchto zpráv rozhodla se zbožná Panna českým kacířům napsat tento výstražný list: „Je tomu již dávno, co mně, dívce Janě, došly zprávy a pověsti o tom, jak jste zrušili, stavše se z pravých křesťanů kacíři a podobnými Turkům, pravé náboženství a bohoslužby, přijali zločinnou a hanebnou pověru a jak ji bráníte a rozšiřujete tak horlivě, že není hnusnosti ani ukrutnosti, abyste se jí neodvážili. Otráskáte církevními svátostmi, na kusy trháte články víry, rozvracíte chrámy, rozbíjíte a pálíte obrazy, vytvořené pro svaté vzpomínky, a vraždíte křesťany proto, že prý nemají Vaší víry. Jaká to zběsilost, jaké šílenství a jaká zuřivost Vás to posedla? Tu víru, kterou Bůh všemohoucí, kterou

Syn, kterou Duch svatý vzbudil, zřídil, povznesl a tisícovým způsobem a tisícovým zázrakem oslavil, Vy pronásledujete a hledíte vyvrátit a zahladit. Vy, Vy jste slepci a ne ti, kdo nemají zraku a očí. Což myslíte, že ujdete trestu? Či nevíte, že Bůh proto nebrání Vaším zločinným podnikům a nechává Vás blouditi v temnotách a bludu, aby Vám uchystal tím větší trest a muka, čím více budete zuřiti v zločinech a svatokrádežích? Já, abych pravdu řekla, kdybych nebyla zaměstnána válkami s Angličany, věru bych již dávno přišla k Vám na návštěvu. Ale opravdu, nedovím-li se, že jste se napravili, nechám asi Angličany a vytrhnu proti Vám, abych, nemohu-li jinak, mečem vyhladila tu Vaši hloupou a tvrdošjnou pověru a zbavila Vás buď kacířství nebo života. Chcete-li se však raději vrátit ke katolické víře a k dávnému světu, vyšlete ke mně posly a řeknu jim, co musíte udělat. Nechcete-li však, nýbrž budete tvrdošjně vzdorovati ostnu, vzpomeňte si, co jste napáchali škod a zločinů, a očekávejte, že všem vrchovatě odplatím svrchovanými silami lidskými i božskými.“

Nemáme zpráv o tom, že by se výstražný hlas Panny Orleanské byl skutečně donesl až k českým kacířům. „Ale ve chvíli, kdy se tak asi mohlo státi, byla slavná bojovnice — jak praví český historik F. M. Bartoš (Husitství a cizina 219) — zbavena jakýchkoli myšlenek na husity, na jejich obrácení nebo na výpravu proti nim. Právě dva měsíce po dodiktování dopisu do Čech padla Jana z Arku do rukou svých nepřátel, kteří ji již nepustili, leč na popravě — aby na něm zahynula pro tentýž zločin, pro který chtěla vyhladit husity, pro kacířství . . .“ O půltisíciletí později dostalo se jí arci nejskvělejší církevní satisfakce,

když byla (r. 1920) prohlášena za svätici, zatím co Hus a jeho čeští stoupeni zůstávají v očích církve kacířmi hodnými zavržení . . .

Hlubokému odporu soudobé Francie proti kacířství husitských Čechů, vyjádřenému stejně tímto výstražným listem Johany z Arku, jako chováním francouzských kardinálů na koncilu kostnickém ve při Husově a Jeronýmově, dává podivnou, lze říci trpkou příchuť historická skutečnost, již dříve dotčená, že právě z Francie pronikly do českého hnutí náboženského některé z jeho prvků nejkacířštějších, z těch, které nejvíce proti němu pobuřovaly tehdejší křesťanský svět. Pověděl jsem již stručně, kdy a jakým prostřednictvím působilo na hnutí husitské již v jeho začátcích *kacířství valdenské*, vzniklé dávno předtím ve Francii, ale potom v jiných zemích, zejména v Lombardsku a v německých zemích střední Evropy rozličně pozměněné. Zde dodávám, že valdenskými naukami silně byl zasažen zejména vlastní původce husitské nauky o přijímání z kalicha, hlavní pomocník Husův a první léta po jeho smrti uznávaný duchovní vůdce husitského hnutí M. Jakoubek ze Stříbra. Historicky zvláště významné však je mocné působení valdenských nauk na jihočeského sedláka Petra Chelčického, který na samém začátku husitských bouří na sebe upozornil neúprosným odporem proti užívání hmotné síly na obranu pravdy boží, proti každému „boji tělesnému“, třeba byl veden za tuto pravdu. Z jeho učení později vyrostl — podle známých slov našeho Františka Palackého — „nejkrásnější květ hnutí husitského“, Jednota českých bratří, která se stala trvalým výrazem důsledného odporu českých kacířů proti římské církvi.

Vzpomněl jsem již také mocného působení revolučních

názorů obsažených v slavném spise vlášského mistra pařížské university *Marsilia z Padovy* „Defensor pacis“ právě na nejradikálnější směry husitské ve vrcholném období husitské revoluce. Zdá se, že sluší mu z nemalé části přičítati zvláště hluboký převrat provedený od husitů v církevním zřízení tím, že se rozhodli proti zásadám a řádům obecné církve dosaditi třeba jen přechodně své nejvyšší správce církevní volbou laického sněmu.

Ale nejspíšejší a v očích veliké většiny samých husitů nejstrašnější kacířství bylo do Čech zaneseno tři leta po smrti Husově přímo z Francie. Znameníť kronikář husitský M. Vavřinec z Březové, stoupenec mírného, Husovi věrného husitství, vypravuje, že „r. 1418 přišlo do Čech s ženami a dětmi asi čtyřicet *Pikardů*“. Říkali prý, že „byli svými preláty vypuzeni pro zákon boží“, a protože prý „slyšeli, jak v království českém je největší svoboda evangelické pravdy“, přišli prý do Čech. Podle slov kronikářových „přijali je Pražané s radostí a opatřili potraviny“. I královna Žofie s dvořany královskými (prý) je častěji navštěvovala a utěšovala v jejich příbytecích a milosrdně je podporovala s jinými bohatými v jejich potřebách. Avšak „v rouše beránčím“ — dodává kronikář — „skrývali se tu hltaví vlci“. „Když bylo po dvou letech prozrazeno jejich nebezpečné učení, byli někteří již mrtví a jiní, poraženi strachem, ušli.“ Nevědělo prý se tehdy, kam se poděli, nicméně zanechali — podle husitského kronikáře — „nakažlivé sémě Čechům“, kteří ještě po letech byli prý „zachvácení tímto kacířstvím.“ A kronikář končí své vypravování o příchodu *Pikardů* do Čech přáním: „Bůh račiž je milostí svou co nejrychleji vyhladiti z naší země.“ Toto přání husitského kronikáře se ovšem nesplnilo. Kacířství

Pikardů zapustilo v husitských Čechách tak hluboké kořeny, že nejen dlouho působilo na hnutí husitské, nýbrž se tu, jak se zdá, udrželo přes celých pět století až do nové doby.

Kdo byli tito Pikardé, přišli do husitských Čech r. 1418? Je známo, že se tak obecně nazývali obyvatelé celé dnešní severní Francie a jižní Belgie, mluvící zvláštním dialektem, nazývaným *la langue picarde*. A dnes víme s jistotou, že Pikardi přišli do Čech r. 1418 pocházeli z Lille a Tournai a byli stoupenci proticírkevního hnutí rozšířeného v okolních krajinách. Zač. XV. stol. zakročila tam proti němu několikrát s velikou přísností svatá inkvisice. V létě 1418 dovídáme se o takovém zakročení inkvisice v Lille a zdá se, že právě ono způsobilo vystěhování mnoha rodin do Čech, o nichž slyšeli, že tam je „největší svoboda evangelické pravdy“. Čemu věřili a učili, dovídáme se z některých málo pozdějších projevů jejich vůdců. Žili uprostřed církve, ale rozešli se s ní naprosto. Neviděli v ní matku, nýbrž nevěstku, neměli ji za svatou, nýbrž za svatokrádežnou. Říkali, že církev je modlářská. A modlářstvím bylo v jejich očích klanění se obrazům svatých a jejich ostatkům, kříži i svátosti oltářní, které zavrhovali jako zradu učení Kristova, páchanou církví ze zjištění, že snahy vymámit co nejvíce z věřících. Kněžím vytýkali, že z lakoty a hrabivosti uvedli v zapomenutí Kristův příkaz o životě v naprosté chudobě daný apoštolům. Proto Pikardi jen z donucení a s odporem přijímali z nečistých rukou kněží a vyhýbali se zpovědi. Zavrhovali dogma o neposkvrněném početí, již tehdy zaváděné, pochybovali o samém božství Kristově a zavrhovali i víru v Trojici. Zdá se, že toto kacírství vyrostlo

ze staršího mystického spiritualismu, za jehož stoupence třeba pokládati Pikardy, přišlé r. 1418 do Čech. Jejich přítomnost způsobila tu prudkou bouři v husitství ve chvíli, kdy se chystalo podstoupiti zápas na život a na smrt s celou téměř Evropou. Bouři vyvolal rozpor v učení o večeri Páně. Byla-li hluboká úcta k této svátosti jednou ze základních a všem směrům husitským společných složek husitského názoru, prohlásili ti, kdož se přidali k Pikardům, uctívání této svátosti za modloslužbu.

„Samy kořeny husitství“ — píše český historik F. M. Bartoš, jemuž vděčíme za důkladné poučení o těchto věcech — „se zachvěly živelným otřesem, který způsobil tento osudový útok na to, co bylo dosud uctíváno jako nejdražší a nejsvětější paladium hnutí i zápasu, útok stupňovaný v zápětí novými a novými závěry destruktivní nauky pikardské a vrcholící nakonec šílenstvím adamitským. Hřůza a zoufalství pojímaly nejstatečnější duchy, jako byl zejména duchovní vůdce husitství Jakoubek (ze Stříbra). Zdáloť se, že vše, co po celý život budovali s tolikerými obětmi a s takovou prací, se řítí v rozvrat a zkázu. Tyto kruté chvíle přinesly tvrdá rozhodnutí a bolestné rozchody dávných přátel, ano daly vznik husitské inkvisici a husitským popravám pro víru, jinak jistě téměř nemožným.“ To vše sice rychle pomínulo, ale rozkladné působení pikardství přispělo jistě velmi podstatně k trvalému rozpolcení husitství na dva či tři tábory, jejichž vzájemnými, vášnivými a prudkými spory bylo toto veliké národní hnutí české povážlivě oslabeno.

Pobyt Pikardů v husitských Čechách nezůstal naopak bez vlivu na proticírkevní hnutí v jejich vlasti. Někdy

o vánocích r. 1420 objevil se na kostele sv. Quintina v Tournai leták prudce útočící na církve. Jeho nejmenovaný pisatel, jímž byl, jak dnes víme, Gilles Mersault, předák pikardských uprchlíků do Čech, připomínal svým rodákům, jak si v červnu nechali vymámit papežským výběřím veliké peníze na křížovou výpravu proti Čechům, že však jistě nezvěděli, jak potom císař utrpěl od Pražanů krutou porážku. Leták vykládal dále zásady a program husitského odboje, čtyři pražské artykule, jež, jsouce takřka úřední formulací tohoto programu, byly v červenci rozesílány z Prahy do světa, a líčil mravní zkázu tehdejší církve, již na konec prorokoval brzký neodvratný pád . . . Smělý původce tohoto projevu, jež se tenkrát nepodařilo vypátratí, vrátil se po dvou letech do Tournai a rozpoutal tu mohutnou bouři, jejíž obětí se sám brzy stal. V jedné březnové noci r. 1423 bylo město zaplaveno množstvím proticírkevních letáků, v nichž se opakovaly a rozvíjely myšlenky předloňského projevu. Jeho původce dosvědčoval z vlastní zkušenosti, že převratné zásady husitského programu se v Praze skutečně zachovávají a provádějí. Pravdy hlásané apoštoly a proroky jsou prý tam kázány bez jakékoli překážky veřejně a nikomu se nebrání míti překlad bible. Za celého pobytu pisatelova v Praze a již dlouho předtím nebylo prý v městě i v celém jeho panství nalezeno prodejné ženy, ani hráče v karty nebo v šachy, ani slyšena světská píseň, nýbrž se zpívaly jen písně duchovní. Leták také uváděl, že jak v Praze tak v městech jejího bratrstva všechny kněžské statky jsou v městských rukou. Na konci pak vybízel jeho pisatel své rodáky, aby na velkém náměstí vystavěli lešení, kde by on před shromážděnou obcí mohl hájiti proti komukoli pravdy v letáku vylo-

žené. V zápětí však byl Mersault dopaden a uvězněn. Rozsudek nad ním byl v červenci 1423 slavnostně vyhlášen na velkém náměstí a poprava vykonána za městem.

I v potomních letech bylo město Tournai jevištěm pronásledování pikardských kacířů. Za poslední veliké bouře, kterou prošli tamní Pikardi během husitských válek, byli stíháni přímo jako „faulx hérites Pragois“, jako stoupenci zavržitelné a zvrhlé sekty Pražanů („de la secte dampnable et perverse des dits Pragois“). Husité, k nimž zajisté se donesla zvěst o těchto popravách flanderských Pikardů, nemohli jim arci přispěti svou pomocí. Ale přes všechno pronásledování inkvisicí udrželi se tam asi do poloviny XVI. stol. Ve vzdálených Čechách zachovaly se některé prvky jejich učení, jak se zdá, až do doby zcela nedávné.

Přílišný radikalismus některých skupin husitských, jemuž se naukami pikardskými dostalo tolik mocných podnětů, přispíval vedle přirozené únavy z dlouholeté války a z provázejícího ji rozvratu veřejných poměrů v zemi velmi značně k šíření touhy po smírném narovnání s církví mezi umírněnými stoupenci husitství. Ale ať jakkoli opravdová byla tato touha, nechtěli ani nejmírnější husité učiniti prostě to, co církvi bylo dlouho takřka samozřejmou podmínkou smíru: podrobiti se jejímu rozhodnutí bez výhrad a bez vyjednávání a uznati tak její neomezenou autoritu ve věcech víry. Pokud tedy církve trvala na stanovisku, které zaujala ve sporu Husově na koncilu kostnickém, nebyl smír s českými husity možný, ať oni jakkoli zmírňovali své požadavky. Avšak skvělá vítězství husitů nad vojsky křížáckými, zejména slavné vítězství u Domažlic v srpnu 1431, přesvědčila na konec západní svět

křesťanský a jeho nejvyšší správce o potřebě *jednati* s českými kacíři.

Již předtím ozýval se na rozličných stranách názor, že jen obecný koncil mohl by učiniti konec husitskému kacířství. A zvláště universita pařížská vyslovila se již r. 1429 v ten smysl. Když pak se na jaře 1431 sešel obecný koncil v Basileji, doporučoval hned při jeho zahájení (4. bř.) francouzský opat Alexander z Vezelay, aby se koncil snažil získati husity „cestou přátelskou, která milejší by byla Bohu a užitečnější jejich duším.“ Opravdu stal se tehdy nový pokus o smírnou dohodu s husity, ale když se nezdařil, bylo rozhodnutí ponecháno zbraním. Začátkem července 1431 vydal hlavní zástupce Říma v boji s českými husity, slavný kardinál Cesarini, manifest k českému národu, jímž ohlašoval vyhlazovací boj proti husitům, ale zároveň přiznával, že proti své vůli a s pláčem táhne do Čech na obranu neomylné církve proti kacířským „naukám sedláků“. Avšak zdrcující porážka, kterou křižácké vojsko, provázené samým kard. Cesarinim, utrpělo od husitů u Domažlic při jihozápadní hranici Čech v srpnu 1431, posilnila názor, že třeba české kacíře vrátiti církvi „cestou obecného concilu“.

Tento názor zastával velmi rozhodně anonymní „*Tractatus de justificatione vocationis Bohemorum*“ napsaný v říjnu 1431 neznámým autorem francouzským (podle domněnky A. Neumanna byl to snad cambrayský děkan Carlerius, o němž ještě uslyšíme). Tu se čtou rozličné důvody pro pozvání husitů na koncil. Poněvadž prý bojují nejen zbraněmi fysickými, nýbrž i duchovními, rozšiřující spousty proticírkevních pamfletů, musí se církev brániti stejnými zbraněmi, aby tak čelila mínění mezi věřícími velmi rozší-

řenému, jako by se otcové basilejští báli disputace s Čechy. Podle slov apoštolových je sice třeba varovati se kacířů, ale poučovati je u víře není zakázáno. Je-li dovoleno polapeného kacíře mučiti a popraviti, aby nenakazil druhých, proč by nemohlo býti připuštěno rozmlouvati s ním o věcech víry, aby se obrátil a žil?

Někdy touž dobou napsal opat benediktinského kláštera v Lérins, *Geoffroy*, zvláštní traktát proti známému manifestu táborskému, jenž byl tehdy rozšiřován také ve Francii. V předmluvě opat projevuje svůj úžas nad smělostí, s níž se k celému světu obraceli husité, kteří prý zničili tolik svatyň a prolili tolik křesťanské krve. Vyjadřuje se však velmi nevlídně o českém národě vůbec. Hodnověrní lidé, kteří byli v Čechách, prý vypravují, že je to „barbarský národ, jehož mravy jsou velmi drsné.“ Svědčí mu o tom samo jejich jméno „Boemus“, které odvozuje od latinského „boare“, t. j. řváti. Traktát opatův pak potírá rozličné názory husitské. Zejména odmítá velmi rozhodně názor, jako by laikové byli oprávněni trestati chybní kněžstvo. Vidí v něm začátek revoluce, neboť prý se taková zásada snadno může rozšířiti na pole světské, obrátiti se i proti vrchnostem světským. Neméně rozhodně se opat *Geoffroy* vyslovuje proti husitské zásadě, že kněžstvo nemá míti statky. Odmítá názor, jako by bohatství bylo na újmu mravní dokonalosti kněžstva. Kdežto chudoba husity tolik vynášená často prý nutí ke lži a pokrytectví, k podvodu a nemravnosti, mohou kněžská beneficia sloužiti i věcem mravně ušlechtilým a dobročinnosti. Opat prý z vlastní zkušenosti ví, kterak při bohatých kostelích je kněžstvo velice vzdělané, kdežto při chudých je tomu naopak. Je prý to zcela přirozené, poněvadž lidé s hodnostmi akade-

mickými snaží se dosáhnouti místa srovnávajícího se s jejich společenským postavením a ti, kterým se to nepodaří, raději si hledají bohaté nevěsty, nežli by se dali vysvětliti. Tím se pak stává, že chudé farnosti mají kněze neučené, k nimž lid nemá úcty. Ostatně prý nesprávnost názoru o totožnosti chudoby s dokonalostí dokazuje i skutečnost, že české kněžstvo, byvši ochuzeno, nestalo se proto dokonaljším. (Neumann, Francouzská hussitica 38—41).

Přes hluboký odpor úředních činitelů církevních k husitskému kacírství, jež tak názorně vyjadřuje traktát francouzského opata Geoffroye, zvítězil na konec názor, že se koncil obecný má pokusiti o smíření husitů s církví římskou. Sám kard. Cesarini se přiklonil k tomu názoru a když jej po jeho návratu z Čech do Basileje zač. září vítali otcové na koncilu shromáždění, vyslanec pařížské university Beaupère, dotknuv se nešťastného konce poslední křižácké výpravy proti husitům, projevil naději, že z milosti boží napraví se vše k lepšímu koncilem. Hned potom Beaupère byl vyslán koncilem do Říma, aby zejména také úspěchem českých kacírství odůvodňoval nutnost koncilu. Koncil sám pak (v říjnu 1431) poslal Čechům pozvání, aby přišli do Basileje tak, jak se toho do té doby marně byli domáhali, totiž k slyšení, při němž „sám duch svatý bude státi uprostřed jako rozhodčí a soudce.“ Ale papež Eugen IV., jemuž všecken postup koncilu byl proti mysli, prohlásil v prosinci r. 1431 koncil basilejský za rozpuštěný, nařizuje zároveň kard. Cesarinimu, aby zahájil přípravy pro novou válku proti husitům. Zástupcové pařížské university na koncilu odpověděli na to zač. r. 1432 odvoláním ad papam melius informandum, ostře odsuzující opouštění „přátelské cesty“ v jednání s husity, „díla tak spasitel-

ného a s takovým nadšením začatého. A celý téměř koncil byl v tom s nimi zajedno. I kard. Cesarini listy psanými papeži přimlouval se důrazně za jednání s husity. Vysvětloval, že účelem pozvání husitů na koncil bylo jejich poučení a obrácení, po případě jejich usvědčení a zahanbení. Koncilium prý ani na meč nezapomíná a otcové všichni do posledního dechu chtějí pracovat k vyhlazení husitství jakýmikoli prostředky, ale proč zamítat mírnou dohodu? Má býti církev, duchovní matka všech křesťanů, méně laskava než matka tělesná? A husitům nebyla nikdy věnována povinná péče o jejich poučení: ačkoli stále žádali slyšení, nikdy nebylo jim dáno.

Papež ani potom nepřestával usilovati o novou válku s husity, ale po nějakém čase ustoupil a dal souhlas k jednání koncilu s husity. Pozvání, poslané v říjnu 1431 koncilem do Čech, nebylo sice hned ode všech husitských stran hladce přijato, ale na konec zvítězil směr toužící po smíru. V květnu 1432 sjeli se zástupcové koncilu se zástupci českých husitů v Chebu, aby sjednali podmínky slyšení Čechů před koncilem. Tu Čechové dosáhli nového důležitého úspěchu, který theoreticky byl vůbec jejich úspěchem nejvyšším a s hlediska obecného vývoje evropského ducha nejvýznamnějším. Podle dohody s plnomocníky koncilu neměla ve sporu českém s církví rozhodnouti prostě výpověď koncilu, nýbrž „zákon boží, prakse Krista, apoštolů a církve prvotní“. To byl „soudce chebský“, jehož se husité v potomním jednání s koncilem stále dovolávali.

Sjednání chebské dohody s husity naplnilo většinu koncilu radostnou nadějí, že se podaří husitské Čechy přivést k tomu, aby se koncilu podrobili. Zástupce pařížské university oznamoval s uspokojením do Paříže, že se Čechové

usnesli dáti se koncilem poučit. Koncil sám pak s velikou horlivostí snažil se shromáždit k zápasu s husity do Basileje skvělý sbor učených theologů. V srpnu 1432 bylo u franc. krále Karla VII. hromadně žádáno vyslání theologů francouzských za tím účelem do Basileje. Ale i jinak připravoval se koncil na příchod českých kacířů. Aby Čechové, známí svou neúprosnou mravní přísností, neměli příčiny k pohoršení, nešetřilo koncilium přísností, snažíc se veselý ráz města nahraditi přísnou uzavřeností. Ale naopak bylo ustanoveno 50 dozorců, kteří měli ve dne i v noci bdít, aby se „husitská nákaza“ jako „rakovina“ nešířila po Basileji. Toto opatření bylo projevem obecného tehdy odporu proti husitskému kacířství. Husité byli tehdy všemu křesťanskému světu „abominabiles haeretici de Bohemia“, stíhaní všude nenávisťmi, ošklivostí a pohrdáním, ale vzbuzující zároveň strach a hrůzu. Ani Francie nebyla v tom výjimkou. Protihusitská nálada, jejíž některé projevy jsme již poznali, byla tam zvyšována obavami ze sociálně a politicky podvratného působení husitství ve Francii. Uváděla-li synoda v Bourges konaná zač. r. 1432 nábožensko-sociální hnutí v některých hrabstvích francouzských v souvislost s husitstvím, bylo to sotva správné, ale pravda je, že se Valdenští z Dauphiné přihlásili k husitům, a že se také v okolí Arrasu a Tournai vyskytly případy husitské „nákazy“. V Lille byli zač. r. 1430 tamní pikardští kacíři, jak již víme, krutě stíháni inkvisicí přímo jako stoupenci pražského kacířství. To vše živilo i ve Francii přesvědčení, že husitství třeba co nejrychleji sprovoditi se světa. Ale i tam se rozcházelo mínění v otázce cesty, jakou by se mělo jít za tímto cílem. Vzpomenutá již synoda v Bourges rozhodla se pro jednání smírné, nežlíkajíc se

ovšem docela naděje v „statečnost knížat a šlechty“ a také pařížská universita projevila touž dobou souhlas s postupem koncilu v české otázce. Naproti tomu král a zvláště rytíři zdáli se zprvu spíše nakloněni vojenské výpravě. Ale na konec zvítězila obecně myšlenka smírného jednání. Vyhovuje žádosti koncilu, svolil Karel VII. v srpnu 1432, aby se vynikající učenci z universit francouzských odebrali do Basileje k disputacím s českými kacíři. A pařížská universita uspořádala v září na žádost svého basilejského zástupce a samého koncilu velikou slavnost díky za zdar české „redukce“. Jsouc přesvědčena, že se Čechové již podrobili rozhodnutí koncilu, věřila universita, že jejich kacířství bude z kořene vyplněno.

České poselstvo, složené ze zástupců všech hlavních směrů husitských, mezi nimiž vynikali zejména slavný vojevůdce táborský kněz Prokop Holý a nejvyšší správce husitské církve Jan Rokycana, přijelo do Basileje 4. ledna 1433. Jakmile se roznesla zpráva, že přijíždějí na lodích po Rýně, bylo hned celé město vzhůru a dříve než z lodí vystoupili, přiběhlo množství lidu chtivého je viděti. Kudy šli, byly ulice naplněny lidmi a se všech oken a střež dívaly se ženy, dívky a děti na ty lidi divného národa, o kterých slýchávali se strachem, ukazovali si jejich hrozné tváře a divoké oči. Zvláště však vyhledávali Prokopa, strašlivého vůdce, jenž tolik vojsk porazil, tolik měst pobořil, tolik prý tisíc lidí pobil. Druhého dne však přišlo četné poselstvo od koncilu přivítat Čechy. V čele poselstva, složeného z prelátů rozličných stupňů důstojenství, byl arcibiskup lyonský Amédeé de Talaru, který jménem koncilu pozdravil Čechy řečí velice laskavou. Po několika dnech (9. ledna) navštívil s dvěma doktory učení pařížského Čechy zase,

aby jim vyřídil, že král francouzský pamětliv dobrého přátelství svých předků s panovníky českými již od času krále Jana Slepého, uložil mu, aby jim byl ve všem podle možnosti své nápomocen.

Za věrný celkem výraz stanoviska, jež tehdy k českým kacířům zaujímal jak francouzské poselstvo na koncilu basilejském, tak sám královský dvůr francouzský, můžeme pokládati zachovaný text dopisu, zasláného prý *francouzským králem Karlem VII.* poslům „přeslavného a nám právem a zaslouženě přemilého národa českého“ (praeclearae, sane iure et merito nobis peramabilis nationis Boemorum) vypraveným ke koncilu basilejskému, třeba bychom pochybovali o autentičnosti toho dopisu, spatřujeme v něm spíše jen literární fikci na způsob slohových cvičení (dictamina) ve středověku tak oblíbených. V listě tom vyslovuje král francouzský vřelými slovy radost z příchodu českých poslů na koncil. Prohlašuje, že nesmazatelným písmem jsou v jeho srdci zapsány staré smlouvy otců a že mu z paměti nevytizela stará jejich přátelství. Vyznává, že poutem dobrodiní, přirozeným zákonem a závazkem předků je připoután k starým králům předrahé a přebohaté jejich země. Nechtěje prý mluvit o dávných věcech, vzpomíná jen události novějších. Připomíná, že jeho prababička z královského a vznešeného rodu Čechů se zrodila a že z té krve odvozuje svůj slavný rod. A zejména s bolestným pohnutím uvádí nezapomenutelný čin děda nynějšího císaře Zikmunda, českého krále Jana, který plana velikou láskou k francouzskému království, tak odvážně se dal v boj za spravedlnost a spásu jeho obyvatel, že v boji tom ztratil život. Této zásluhy francouzský král nikdy prý nezapomene a chce proto pomáhati Čechům v úsilí o svatou víru

a věčnou spásu. Napomíná proto posly, aby mu učinili radost a dohodli se s učenými a svatými otci na koncilu. Znova pak české posly ujišťuje o své lásce k jejich národu a lituje, že nemůže sám býti přítomen na koncilu, doporučuje jim své posly. (Neumann, Franc. hussitica 129).

V plném souhlase s duchem tohoto dopisu nabízel arcibiskup lyonský jako vůdce francouzského poselstva na koncilu českým poslům příšlým do Basileje všechnu svou pomoc. Čechové mu za to poděkovali, ujišťující, že by podpory arcibiskupovy nechtěli užítí jinak než k hájení pravdy. O několik dní později (3. února) bylo deset členů českého poselstva, mezi nimi také Prokop Holý a Rokycana, hosty na obědě u arcibiskupa lyonského. Ten byl též přijat od Čechů za prostředníka v jejich sporu s mistrem Janem Stojkovičem Dubrovnickým (de Ragusa) pro urážky, kterými je tento mistr zahrnul v své řeči na koncilu, a přiměl jej k prohlášení, že neměl úmyslu Čechy urazit. A později byl členem zvláštní komise dosazené koncilem k jednání s Čechy o článku o přijímání pod obojí způsobou.

Slyšení Čechů na koncilu trvalo několik dní a bylo značně pohnuté. Jeho hlavním předmětem měly býti slavné čtyři artykule pražské, z nichž ka. dý byl přikázán jednomu z učených členů koncilu, aby se oň hádal s Čechy. Druhému z těchto článků, žádajícímu trestání hříchů smrtelných a potírání všech nepravostí ve stavu světském a duchovním, měl odporovati francouzský mistr Jiljí Carleriův, děkan Cambrayský, kdežto od Čechů k hájení toho článku ustanoven byl tábořský biskup a kronikář Mikuláš z Pelhřimova. Ten pronesl na koncilu ostrou řeč, která vzbudila značné pobouření. Když líčil svatokupectví a potlačování slova božího v tehdejší církvi, chválil Husa jako muže

života cnostného, svatého a káral ukrutně upálení jeho a mistra Jeronýma v Kostnici, byl ve sboru veliký nepokoj, ale přes to ponechána řečníkovi plná svoboda dokončiti svůj výklad. Jeho odpůrce Jiljí Carleriův potíral článek, ježž zastával Mikuláš z Pelhřimova, výkladem, který vyplnil čtyři sedění koncilu (13.—17. února). A protože Mikuláš odpověděl, došlo později ještě k obšírné replice Carleriově (6. dubna).

Ještě před koncem tohoto veřejného hádání usneslo se koncilium vypraviti své poselstvo do Čech, aby jednalo o sporných artykulích přímo s českým sněmem zemským. V čelo toho poselstva, složeného z desíti členů koncilu, byl postaven francouzský biskup *Filibert Coutance-ský* z Normandie a mezi posly byli Jiljí Carleriův, děkan Cambrayský a Martin Berruer, děkan Tourský. Toto basilejské poselstvo, jež pobýlo v Praze celé dva měsíce (od května do července 1433), bylo tu velmi vlídně přijato a hoštěno. Dána mu i příležitost účastniti se shromáždění sněmovního, kde byly podrobně projednávány sporné otázky církevní. Toto veřejné jednání nevedlo sice k cíli, ale důvěrnými poradami basilejských poslů s nejmírnějšími husity byl již tu připraven základ budoucí dohody. Louče se před odjezdem z Prahy jménem basilejských poslů se sněmem, děkoval biskup Filibert za projevy radosti a ochoty k smíru při jejich uvítání, když přijeli, za zvaní i jiné poety a za všechno laskavé chování k nim.

Veliký zájem Francie o toto jednání koncilu s českými husity došel tou dobou výrazu skladbou francouzského básníka Jiřího *Chastellaina*, profesora v Lovani. Je to veršovaná rozmluva mezi koncilem, církví, reformou a kacírstvím. Církev tu s bolestí přiznává ztrátu dvou krásných

růží, Francie a české koruny, a otevřeně přiznává, že tu ztrátu zavinila obecně známá choroba jejího těla, která je taková, že se matka zošklivila vlastním dětem. Na otázku kacírství, zda není léku proti té nemoci, odpovídá církev kladně, podotýkajíc, že nebylo dosti dobré vůle, aby choroba byla vyléčena. Ale přiznává zároveň ještě jinou chybu: Francie a Praha, které byly očima křesťanstva, nesmírně prý zpyšněly a pýcha se stala zdrojem mnohého zla jiného a na konec i pádu. A dodává s povzdechem: „Kéž Bůh napraví Pražany!“ Kacírství vykládá, že nemůže voliti mezi Čechami a Francií. Obě země se prý v leccěms shodují a jejich souručenství je prý mu velmi dobrou pomocí, ale Čechům je prý arci zavázáno zvláštním díkem za to, že vymohli bludařům dokonce slyšení u samotného koncilu. Reforma pak s překvapující rozhodností vytýká církvi, že chtějíc se líbiti všem, nezalíbila se nikomu, že tou houbou po lásce lidu zapomněla na svůj úkol a tak znemožnila dílo opravné, zvláště v Čechách a ve Francii naléhavě potřebné. Církev se brání zejména poukazem na to, že koncil přivedl do Basileje Čechy a v jednání s nimi dospěl tak daleko, že brzy bude veta po českém kacírství. Kacírství k tomu poznamenává, že Čechové byli jeho největšími obránci; ani prý neví, jak se jim má zalíbiti, a jakmile se jejich poselstvo vrátí z Čech, bude je s radostí vítati. Francouzský básník, ačkoli, jak viděti, uznával potřebu reformy církevní, odmítal zároveň rozhodně reformní snahy českých husitů, spatřuje v nich těžké kacírství (Neumann, Franc. hussiti-ca 43).

Zatím sjednání dohody mezi Čechy a koncilem naráželo přes všechny vzájemné laskavosti stále na vážné obtíže. Nedošlo se k ní ani v Basileji, kam bylo vypraveno nové

poselstvo Čechů k vyjednávání o věcech probíraných. Když několik dní před příchodem toho českého poselstva do Basileje francouzský člen poselstva basilejského vracejícího se z Prahy, Martin Berruer, podával koncilu zprávu o pražském jednání, radil, aby se s novými posly českými jednalo čestně a vlídně připomínaje, jakých poct a pozvání dostávalo se basilejským poslům v Praze. Doporučoval také, aby slyšení Čechů nebylo rušeno hlukem, smíchem neb jinými výtržnostmi, vypisuje s pochvalou, jak v Praze na sněmu bylo při slyšení poslů vždy zachováváno největší ticho, ač bývalo přítomno množství nejen pánů, rytířů a kněží, nýbrž i obecného lidu. Opravdu byly českým poslům v Basileji prokazovány všelike pocty, ale vážně se s nimi nevyjednávalo. Naopak bylo na podzim 1433 vypraveno do Prahy nové poselstvo, mezi jehož čtyřmi členy byli zase dva nám již známí francouzští preláti, biskup Filibert a děkan Martin Berruer. Po delších okolcích předložilo toto poselstvo koncem listopadu českému sněmu návrh smlouvy o všech čtyřech pražských artykulích, který pak s některými změnami a výhradami přijali (30. list.) rukoudáním zástupcové kněží a mistrů husitských. Touto smlouvou, pro kterou se obecně ujal název „kompaktáta“, svoloval koncil ke všem čtyřem artykulům pražským, ale v takové stylisaci a s takovými klausulemi, že původní jejich smysl byl skoro úplně setřen. Krom přijímání pod obojí, jež se s výhradami dovolovalo, nepřiznávalo se tu husitům skoro nic. Proto také smlouva nedošla souhlasu radikálních stran husitských, jejichž odporu dodávala váhy vojenská moc jejich polních vojsk. Teprve rozhodnou porážkou, kterou tato vojska utrpěla od spojeného vojska mírných husitů a katolíků českých v památné bitvě u Lipan 30. května

1434, byla uvolněna cesta ke konečné dohodě Čechů s církví na základě kompaktát.

Jednalo se o ni nejprve v Řezně, kam se (v srpnu 1434) na pozvání císaře Zikmunda dostavili jak poslové Čechů, tak nové početné poselstvo koncilu basilejského, v němž z Francouzů byli zase biskup Filibert, mistr Jiljí Carlieriuv, děkan Martin Berruer a kanovník v Artois Tomáš de Courcelles, pozdější kardinál. V jednání se pak pokračovalo zač. r. 1435 (od konce února) ve Vídni, kam zase přijelo menší poselstvo koncilu basilejského s biskupem Filibertem, Berruerem a Carlieriem. Z Vídně toto poselstvo zajelo dvakráte do Bratislavy k císaři Zikmundovi (v březnu a v květnu) a konečně se odebralo do Brna na sjezd se zástupci stavů českých i mistrů a kněží strany podobojí, k němuž se dostavil i císař Zikmund. Biskup Filibert jako hlava poselstva basilejského měl i tu vlídné a přátelské styky s čelnými husitskými theology, aniž se mu dařilo rozptýliti jejich nedůvěru a necht, které v nich vzbuzovala neochota koncilu vyhověti některým ze základních požadavků českých. Zvláště těžce nesli Čechové, že concilium nechtělo dopustit, aby se arcibiskupem pražským stal někdo z kněžstva husitského, jež by si Čechové sami zvolili, poněvadž si přálo osaditi pražské arcibiskupství samo některou znamenitou osobou, nenáležící žádně z náboženských stran českých, patrně cizozemcem. Jisto je, že zatím mělo poselstvo basilejské opatrně působiti k tomu, aby aspoň na čas byl přijat biskup Filibert s jiným členem poselstva (auditorem Palomarem) za administratory pražského arcibiskupství. Po dlouhém a namnoze velmi pohnutém jednání, v němž se císař Zikmund marně snažil prostředkovati, rozešel se sjezd brněnský bez ko-

nečného výsledku (zač. srpna). Zatím co tři z poslů basilejských (mezi nimi Carlerius) odjeli pro další instrukce do Basileje, odebrali se ostatní tři (mezi nimi biskup Filibert a Martin Berruer) do Vídně. Odtud zajeli o vánocích 1435 do Bělehradu královského v Uhřích, kam je císař Zikmund pozval k novému sjezdu s Čechy. Ačkoli se ani tam nedospělo k plné dohodě, dal císař Zikmund oslavovati úspěch jednání slavným vyzváněním a zapalováním ohňů. Teprve na novém sjezdu v Jihlavě, kam přijeli za koncil tíž poslové jako do Bělehradu, dali se Čechové, upouštějíce od svých výhrad, pohnouti k podepsání a zpečetění kompaktát z r. 1433, která pak byla 5. července 1436 na náměstí jihlavském slavnostně vyhlášena za přítomnosti císaře Zikmunda a poslů basilejského koncilu s biskupem Filibertem v čele. Ti odevzdali Čechům list, jímž ve jménu koncilu přikazovali všem knížatům a národům křesťanským, aby s Čechy a Moravany měli pravý a křesťanský pokoj a již jich proto nehaněli, že přijímali, přijímají a přijímají budou tělo a krev Páně pod obojí způsobou. Na konec biskup Filibert jako hlava poselstva basilejského začal zpívati „Te deum laudamus“, v čemž všichni přítomní pokračovali. Později udílel Filibert v kostele požehnání lidu radujícímu se z dosaženého smíru s církví. Poslové koncilu pak ještě téhož dne dali koncilu zprávu o dokonání úmluv dopisem plným radostného nadšení.

Brzy se ovšem ukázalo, že smír českých husitů s církví, tak radostně oběma stranami oslavovaný, nebyl ani dokonalejší ani zcela upřímný. Mezi poselstvem basilejským a husitskými Čechy docházelo k rozličným neshodám a nedorozuměním již v Jihlavě i později v Praze, kam poselstvo odešlo koncem srpna. Poslové vedení Filibertem ne-

chtěli zejména dopustiti, aby husitský mistr Rokycana, zvolený za pražského arcibiskupa, ujal se skutečně vykonávání toho úřadu. Poněvadž se nepodařilo uskutečnit původní úmysl koncilu, aby se biskup Filibert (spolu s auditorem Palomarem) stal dočasným administrátorem biskupství, zasahoval Filibert, jenž po čase zůstal v Praze toliko s děkanem tourským Martinem Berruerem a na konec (od března 1437) docela sám, do církevní správy v Čechách rozličnými způsoby na základě svých mimořádných práv jako legát, zaváděje zejména též rozličné církevní řády husity odstraněné, z čehož vznikaly nové a nové spory s husitskými náčelníky české církve. Jeho počínání pohoršovalo i nejmírnější husity, jejichž jménem byla v dubnu 1437 podána mistrem Janem z Příbramě císaři obsáhlá stížnost. Žalovalo se tam zejména, že mnozí faráři, navrátivše se ku kostelům, odpírají podávati svátost oltářní pod obojí, že proti úmluvám s císařem mají v Praze svobodu hříchové veřejné, nevěstky a jiná nepravost. Přítomný biskup Filibert jako legát na všecko věděl nějakou výmluvu, i o nevěstkách, že prý se všude trpí, aby se zabránilo horší zlo. Podobně když husitští Čechové žádali, aby konečně byly vydány podle kompaktát listy na očištění pověsti země české, odkazoval je Filibert na koncil sám. Zvolením nového administrátora pražského arcibiskupství od sněmu českého v červnu 1437 byl sice zvolený husitský arcibiskup Jan Rokycana odsunut stranou, ale zároveň položena hráz přílišnému zasahování Filibertovu do české správy církevní. Ten však zůstával i potom v Praze a dočkav se nejen smrti císaře Zikmunda, za nějž sloužil slavnostní zádušní mši v kostele pražském, nýbrž i dosednutí jeho nástupce Albrechta Habsburského na trůn český, jehož

oslav se rovněž okazale zúčastnil, stal se v letě 1439 jednou z prvních obětí veliké nákazy morové a byl pochován v kostele sv. Víta na hradě pražském slavně a s nemalou žalostí. „Nebo přese všecko, co byl učinil proti přání strany pod obojí, vděčně se mu — podle slov Tomkových (Děj. Prahy VI., str. 71) — vzpomínalo, že světil kněží jedné i druhé strany a též svýma rukama rozdával svátost pod obojí způsobou lidu obecnému i bylo to také napsáno zlatými písmeny na hrobě jeho na štítě.“

Ani smrtí Filibertovou se nevyjasnil poměr husitských Čechů k církvi obecné, jež kompakтата nedovedla upravití uspokojivě. Propast, která i po kompaktátech zůstávala mezi oběma stranami, se spíše ještě prohloubila, když po nějakém čase stanul v čele českého státu nejprve (1452) jako zemský správce, potom (1458) jako král od stavů českých zvolený, znamenitý husitský pán český *Jiří z Poděbrad*, a když zároveň za jediného nejvyššího správce církve husitské uznán byl zvolený, ale koncilom odmítnutý husitský arcibiskup Rokycana. Jsa si vědom těžkých škod, které jeho národu vznikaly z jeho dlouhého a hlubokého sporu s církví obecnou, usiloval sice král Jiří velmi upřímně o jejich dokonalý smír a rázně odstraňoval všeliké překážky, které mu bránily, neváhaje ani co nejostřeji vystupovati proti radikálním směrům husitským, zejména též proti Jednotě bratrské, která se právě v těch letech rodila. Když však přes to papež Pius II. vyhlásil kompakтата sjednaná s koncilom basilejským za neplatná (r. 1462), postavil se za ně král Jiří s velikou rozhodností. Za napětí, které z toho vzniklo mezi papežskou stolicí a husitským králem českým, nabyl významu takřka praktického smělý plán, jež byl nedlouho před tím králi českému vnukl fran-

couzský diplomatický agent Antonius Marini de Gratianopoli (z Grenoblu), který již delší dobu byl v jeho službách, jsa také jeho zástupcem u kurie. Šlo o spolek křesťanských států nebo knížat, jehož hlavním účelem byla obrana křesťanstva proti Turkům a jehož členové by se zavázali vyrovnávati všechny spory mezi sebou zvláštním soudem t. zv. parlamentem. Tento plán, jehož uskutečněním byla by vznikla již tehdy jakási Společnost národů, snažil se nyní král Jiří provésti bez ohledu na papežskou stolicí. Chtěl, aby se král francouzský jako náčelník toho spolku stal takřka politickou hlavou křesťanského světa, a bylo jeho úmyslem, aby se před spolkový soud dostala také česká otázka církevní, která vzhledem k obraně proti Turkům, hlavnímu to účelu spolku, měla nemalý význam obecně politický. Tento záměr, proti němuž rozličně pracovala papežská diplomacie, nebyl sice uskutečněn, ale husitskému králi českému se aspoň podařilo sjednati přátelské smlouvy s některými panovníky, zejména též s francouzským králem Ludvíkem XI. R. 1464 vypravil král český za tím účelem zvláštní poselství ke dvoru pařížskému, jehož členem byl též Marini de Gratianopoli. Toto poselstvo potkalo se sice u dvora francouzského s velikým odporem duchovních osob v radě královské, kterým bylo ovšem proti mysli jakékoli sblížení jejich vládce s kacířským králem českým, ale král sám, prohlásiv rozhodně, že chce, ať se to nelíbí komukoli, žíti v dobrém poměru s králem českým a vejíti s ním v přátelské styky, přijal české poselstvo, takže mu mohlo předložiti plán spolku knížat křesťanských. Přijetí toho plánu sice nedosáhli, ale podařilo se jim aspoň pohnouti krále francouzského k sjednání a podepsání dohody o přátelském spolku s králem českým (18. července 1464).

Tento okázalý projev francouzského přátelství k českému králi, který po zrušení kompaktát byl nejvyšší autoritou západního křesťanstva pokládán za kačíře a o rok později (1465) byl od papeže Pavla II. přímo stížen klatbou, byl jistě velikým mravním a politickým triumfem slavného husitského krále a věci husitské vůbec. Ale i s hlediska obecných dějin byl tento přátelský spolek nejkřesťanštějšího království francouzského s husitským králem českým událostí nemalého významu zásadního. Praktického významu arci tento spolek nenabyl. Ano v potomní době zanikají téměř politické styky mezi Francií a královstvím českým, ač se tam po smrti husitského krále Jiřího (1471) dostala na trůn nejprve katolická dynastie polských Jagellonců a po ní ještě katoličtější dynastie habsburská. Ani na poli církevním a náboženském nebylo již potom významnějších styků mezi Francií a Čechami. Vystoupení Martina Luthera, v němž většina Čechů viděla takřka pokračovatele a dovršitele ideálů hláсанých jejich husitskými předky, způsobilo naopak podstatné duchovní sblížení českého národa s národem německým. Protestantská kultura německá působila v tu dobu na Čechy nepoměrně více než kultura francouzská, vzdálenější jim jak geograficky, tak i svým myšlenkovým a mravním obsahem. Ani tehdy však neustaly duchovní styky mezi Francií a Čechami. Zvláště živé a hluboké byly na konci stol. XVI. a zač. XVII. tyto styky mezi českými stoupenci staré Jednoty bratrské, zasažené mocným vlivem romanského kalvínství, a mezi francouzskými hugenoty. Nejznamenitější předáky Jednoty Václava Budovce a Karla ze Žerotína spojovalo důvěrné přátelství zejména s proslulým *Filipem du Plessis Mornayem*. Žerotín své přátelství k franc. králi Jindřichu

IV. osvědčil nejen poskytnutím značné půjčky, nýbrž i osobní účastí v jeho vojenských podnicích. Porážka, kterou Čechové utrpěli na Bílé hoře r. 1620, když byli povstali proti habsburské dynastii na obranu svých práv politických, a především své náboženské svobody, v níž zvykli spatřovati svůj poklad nejdražší, učinila na dlouho konec samostatnému náboženskému životu českého národa i jeho stykům s Francií v oboru náboženském. Než i potom se setkáváme se zajímavými dozvuky těchto styků. Největší český exulant doby pobělohorské, veliký Jan Amos *Komenský*, byl kardinálem Richelieu zván do Paříže na školu pansofickou, která se tam měla zříditi. A později *Komenský* sám naléhavě doporučoval franc. králi Ludvíkovi XIV. svolání obecné konference, jež by hledala cesty k povznesení Evropy a k obecnému sbratření národů. Koncem stol. XVII. pak potomci českých exulantů, zejména vnuk *Komenského* Daniel-Arnošt *Figulus-Jablonský*, jenž spolu s filosofem Leibnitzem založil 1711 berlínskou akademii věd a stal se jejím prvním presidentem, stýkali se na půdě Pruska s potomky hugenotů vypuzených z Francie po odvolání ediktu nanteského. Z těchto styků zrodilo se nepochybně znamenité dílo reformovaného pastora *Jacquesa Lenfanta* (zemř. 1728) o válkách husitských i jeho dějiny kostnického koncilu, v nichž vylíčil celý život Husův. Důležitý doplněk k dílu *Lenfantovým* podal jeho druh v úřadě i vyhnanství *Isaac de Beausobre* (zemř. 1738) svou prací, která je skvělou obranou husitské revoluce. (Kraus, Husitství II, 122.)

Ale české hnutí náboženské i jinak zasáhlo do poměru mezi Francií a národem československým. Sotva možno popírat, že v hnutí tom byly některé zárodky nesmírného

mravního a duchovního dění, z něhož se zrodila veliká revoluce francouzská. A myšlenky a zásady této revoluce přispěly velmi podstatně k probuzení a obrození československého národa a na konec i k obnově jeho politické samostatnosti. Na této cestě k svému osvobození našel československý národ velmi vydatnou pomoc ve Francii — francouzský historik Arnošt Denis, uchvácený českým hnutím náboženským, stal se nadšeným hlasatelem dějinné velikosti českého národa — a odtud vyrostlo nové, mnohem hlubší přátelství a spojení mezi obrozeným Československem a velikou a ušlechtilou Francií.

FRANCIE A ČESKÉ Hnutí NÁBOŽENSKÉ.

LITERATURA:

- K. Krofta*, Novější badání o Husovi a hnutí husitském (Český časopis hist. 1915; podrobný přehled veškeré literatury vyšlé v době 1876—1914).
— Čechy do válek husitských (1930; připojen přehledný soupis hlavní literatury).
— Malé dějiny československé (1931; se soupisem hlavní literatury).
H. Jelínek, Les relations intellectuelles de la France et de la Bohême (v knize Études tchécoslovaques z r. 1927).

K I. kapitole.

- N. Valois*, La France et le grand schisme d'Occident (4 svazky, 1896—1902).
F. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských (1897).
K. Krofta, Řím a Čechy před hnutím husitským (ve Sborníku Jar. Golla 1906).
V. Novotný, Náboženské hnutí české ve 14. a 15. stol. Část I.; Do Husa (1915; s podrobným soupisem odborné literatury).
F. Tadra, Mistr Vojtěch, profesor učení pařížského (Čas. česk. mus. 1879).
J. Sedlák, M. Jan Hus (1915; srov. Česk. čas. hist. 1916 str. 161).
F. Bartoš, Tetragonus Aristotelis (1916; srov. Česk. čas. hist. 1916, str. 456).
— Husitství a cizina (1931; zvl. Kapit. I.: Český návrh na odstranění velikého schismatu).
R. Holinka, Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI. (1933).
Vl. Kybal, Matěj z Janova. Jeho život, spisy a učení (1905).

K II. kapitole.

- J. Sedlák, M. Jan Hus (1915).
V. Novotný, M. Jan Hus (2 díly, 1919—21).
F. M. Bartoš, Poslání francouzského básníka Alaina Chartiera husitům z r. 1425 (Sborník filologický VII. 1922).
— Z Husových a Žižkových časů (1925; zejm. kapitoly: „Husovi přátelé a nepřátelé v Kostnici“ a „Husitští apoštolé a mučéníci“).
— Husitství a cizina (1931; zejm. kap. 5.: Myšlenka svrchovanosti lidu v husitské revoluci; kap. 6: Pikardi a Pikarti a kap. 7. Z publicistiky husitského odboje, kde na str. 127 o listu Panny Orleánské, který dlouho byl pokládán za padělek, ale dnes se obecně uznává za pravý).
— Manifesty města Prahy z doby husitské (1932, Sborník k dějinám hl. města Prahy VII).
Aug. Neumann, Francouzská hussitica (Studie a texty k náboženským dějinám českým III. 1925).
R. Holinka, Počátky táborského pikartství (1934, Bratislava VI).
Lad. Hofman, Husité a koncilium basilejské v l. 1431 a 1432. (Český čas. hist. VII. 1901; též v publikaci Sebrané spisy L. Hofmana I. 1904).
N. Valois, Le pape et le concile 1418—1450 (2 díly, 1909).
Rud. Urbánek, Věk poděbradský I.—III. (v souborném díle V. Novotný, České dějiny III. 1—3, 1915 d).
J. Kapras, Mírový spolek Jiřího z Poděbrad (1919).
J. Kliment, Svaz národů Jiřího z Poděbrad a idea jediné světovlády (1935).
-
- A. Kraus, Husitství v literatuře zvl. německé sv. 3. (1924; o Lenfantovi a Beausobreovi).
H. Jelínek, Jean Huss et le hussitisme dans la littérature française (v knize Études tchécoslovaques 1927).
F. Hrubý, Filip du Plessis-Mornay a Karel Žerotín v l. 1611—1614 (Sborník Pekařův Od pravěku k novověku II. 1930).
V. Tapié, La politique étrangère de la France et le debut de la guerre de trente ans 1617—1621 (1934; o Žerotínovi a jeho stycích s Francií str. 124).

OBSAH

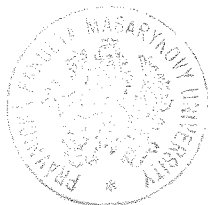
I. Francouzské vlivy na české myšlení náboženské	
před Husem	str. 5
II. Francie a husitství	„ 29

KAMIL KROFTA: FRANCIE
A ČESKÉ Hnutí NÁBOŽENSKÉ

*Dvě přednášky proslovené na universitě
v Paříži 3. a 5. dubna 1935. Vydal na
podzim 1935 Melantrich a. s. v Praze.*

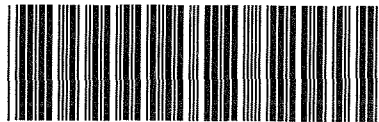
REV15

SEMIÁR
Mist. p. d. v.

KNÍHOVNA
oddělení

ÚK PrF MU Brno

3129S03768

František Bednář CÍRKEV A STÁT

Poměr církve a státu byl a je i dnes jedním z nejzávažnějších momentů historického dění. Boj moci duchovní s mocí světskou, boj kněze s králem, ducha s mečem, patří k těm nejdramatičtějším okamžikům světových dějin, a jeho bohatá a zajímavá historie, sahající do nejstarších dob je skutečně nejpoučnějším obrazem vlastních dějin práva a náboženství. Tento svazek Výhledů „Církev a stát“, napsaný profesorem Husovy theologické fakulty drem Fr. Bednářem, obohacuje naše poznání tohoto problému jedinečnou a odbornou všestranností. Po prostudování Bednářovy knihy porozumíme této složité otázce nejen se stanoviska historického, ale i právníckého a náboženského. Jen právník a theolog může dnes vidět do poměru těchto největších mocí spravedlivě a jasně. Prof. dr. Bednář jím je a jeho kniha „Církev a stát“ to dokazuje velmi přesvědčivě.

Výhledy, knihy zkušeností
a úvah, sv. 19.

Váz. 33 Kč.

U knihkupců.

MELANTRICH